

Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України
Вінницький національний технічний університет

С. Г. ДЕНИСЮК

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Монографія

Вінниця
ВНТУ
2012

УДК 32.019.5
ББК 66.3(4УКР)6
ДЗЗ

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету, Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (протокол № 8 від 5.04.2012 р.)

Рецензенти:

В.П. Бех, доктор філософських наук, професор

В.М. Вашкевич, доктор філософських наук, професор

В.В. Давиденко, доктор політичних наук

М.А. Дмитренко, доктор політичних наук, професор

Денисюк, С. Г.

ДЗЗ Культурологічні виміри політичної комунікації : монографія.

– Вінниця : ВНТУ, 2012. – 392 с

ISBN 978-966-641-471-0

Наведено концептуальні основи політичної комунікації в соціально-політичному дискурсі. Проаналізовано її культурологічні чинники та екзистенціальні доміанти, їх сутність і вплив на взаємодію в системі «влада–громадяни». Розкрито символічну природу політичної комунікації і роль міфотворчості в її формуванні. З'ясовано, що в умовах сучасного соціокультурного розвитку політичні технології є базисом усього політико-комунікативного простору.

Монографія розрахована на науковців, аспірантів, студентів та фахівців в галузі політології.

УДК 32.019.5
ББК 66.3(4УКР)6

ISBN 978-966-641-471-0

© С. Денисюк, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	9
1.1 Генеза концепцій політичної комунікації в контексті політико-культурологічних трансформацій.....	10
1.2 Онтологічні аспекти політичної комунікації.....	39
1.3 Культурологічні контексти політичної комунікації в сучасному політологічному дискурсі	47
1.4 Методологія дослідження політичної комунікації в просторі політичної культури та ідеології.....	61
РОЗДІЛ 2 СИМВОЛІЗМ ЯК ЧИННИК І ОСНОВА ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	81
2.1 Символ як форма політичної комунікації.....	81
2.2 Імідж і бренд як чинники політичної комунікації.....	97
2.3 Стереотип і установка в контексті формування політичної комунікації.....	128
2.4 Міфотворчість в сучасному політико-комунікаційному процесі.....	143
РОЗДІЛ 3 КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ.....	171
3.1 Комунікативна сутність політичної ідеології.....	171
3.2 Идеосфера як основа розвитку політичної комунікації.....	186
3.3 Консенсусний потенціал політичної комунікації.....	208
3.4 Толерантність як характеристика політичної комунікації.....	220
3.5 Ідеологія як фактор консолідації українського суспільства....	231

РОЗДІЛ 4 ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ ДОМІНАНТИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	241
4.1 Ментальні основи політичної комунікації.....	242
4.2 Політичний ідеал як чинник політичної комунікації.....	249
4.3 Довіра в структурі політико-комунікаційних процесів.....	269
4.4 Страх як специфічна форма корекції взаємодії суб'єктів політичної комунікації.....	277
4.5 Гумор як культурно-комунікативний феномен.....	285
РОЗДІЛ 5 ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКО- СВІДОМІСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	293
5.1 Виміри ефективності політичної комунікації в системі «влада–громадяни».....	294
5.2 Електоральна реакція як показник оптимальної політичної комунікації.....	302
5.3 Політичне відчуження як компонент і антипод політичної комунікації.....	310
5.4 Моделювання ефективності політико-комунікаційних процесів в сучасній Україні.....	319
ПІСЛЯМОВА.....	335
ЛІТЕРАТУРА.....	343

ПЕРЕДМОВА

Політична комунікація цікавила і цікавить сьогодні як фахівців у галузі політики і комунікативістики, так і пересічних громадян. Як правило, під цим поняттям мають на увазі обмін політичними інформацією і знаннями між владними структурами і населенням з метою формування громадської думки. З допомогою політичної комунікації з'являється можливість формування «образу» влади, оскільки правителі прагнуть з'явитися перед масами з найвигіднішого боку, залежно від вимог, які висувалися до вождя, государя, президента на кожному історичному етапі.

Однак, на наш погляд, політична комунікація сьогодні трактується досить звужено, що потребує дослідження як її сутності, так і чинників та доміант формування. Простір взаємодії набуває нових рис і форм, які впливають на громадян досить неоднозначно. Проте політична взаємодія в ідеалі повинна спрямовуватись на узгодження інтересів, викликати довіру, почуття задоволеності тощо.

Об'єктом нашого дослідження є політична комунікація між управлінською елітою і громадянами.

Предметом дослідження виступають ціннісні основи і технології реалізації політичної комунікації як відображення політичної культури українського суспільства.

Об'єкт дослідження є не новим у наукових розвідках. Так, щодо визначення місця і ролі інформаційних процесів у розвитку комунікації, то варто назвати таких відомих діячів, як Г. Алмонд, Х. Арендт, Н. Вінер, К. Дойч, Д. Істон, Ж.-М. Коттре, Дж. Коулман, П. Лазарсфельд, Г. Лассуелл, М. Маклюен, Л. Пай, Т. Парсонс, М. Фуко, Ю. Хабермас, П. Шаран, Р.-Ж. Шварценберг та інші.

Також цікавими є праці російських дослідників: М. Анохіна, К. Гаджиєва, А. Галкіна, М. Грачова, Ю. Ірхіна, О. Панаріна, В. Смолякової, А. Соловйова, С. Шомової та інших.

Сучасні науковці приділяють увагу проблемам політичної комунікації з різних точок зору. Цікавими і ґрунтовними є праці щодо цієї теми таких вітчизняних дослідників, як: В. Андрущенко [1], О. Бабкіна [2], І. Балинський [3], В. Бебик [4], М. Варзар [5], К. Ващенко [6],

Ю. Ганжуров [7], П. Гнатенко [8], М. Головатий [9; 10], В. Горбатенко [11; 12], В. Демченко [13], М. Дмитренко [14], О. Дубас [15], Г. Зеленько [16], О. Зернецька [17], Т. Кадлубович [18], А. Клячин [19], В. Корнієнко [20], Л. Кочубей [21], І. Кресіна [22], В. Кривошеїн [23], В. Малімон [24], М. Остапенко [25], М. Потураєв [26], Г. Почепцов [27], О. Радченко [28], О. Ромашко [29], О. Рудакевич [30; 31], А. Сіленко [32], С. Телешун [33], Ю. Шайгородський [34], І. Шовкун [35] та інші.

Не дивлячись на наявність ґрунтовних наукових досліджень зазначеного об'єкта, феномен політичної комунікації є досить складним і мало вивченим, особливо це стосується культурологічних, психологічних, ідеологічних та інших аспектів.

Наша гіпотеза полягає в тому, що політична комунікація виступає сьогодні третьою сигнальною системою, за допомогою якої і відбувається взаємодія між владною елітою і громадянами. Політична комунікація, на нашу думку, має два аспекти і шляхи досягнення мети: культурологічний і технологічний, які реалізуються через певну систему символів (за допомогою політичних технологій). Ефективність політичної комунікації, в кінцевому рахунку, полягає у формуванні певних екзистенціальних домінант, установок громадян, які виступають основою для подальших взаємин (участь у політичних виборах, прийнятті політично важливих рішень тощо).

Тому в цій монографії розглядаються саме культурологічні виміри політичної комунікації, що і є логічним продовженням попередньої праці «Технологічні виміри політичної комунікації», в якій ми розкрили сутність політичної комунікації, зокрема, її складні внутрішні зв'язки, механізми реалізації політичної комунікації, моделі і відзначили високий ступінь її раціоналізації і технологізації тощо. В попередній монографії показано, як можна використати в якості методологічного інструментарію теорію ігор для моделювання політичних комунікацій, побудувати сценарії їх розвитку, можливі варіанти розв'язання проблем в процесі взаємодії.

В цій монографії свідомо відхилено розгляд таких, досить детально вивчених аспектів, як діяльність і вплив засобів масової інформації на вибір громадян, зокрема, Інтернету. Для нас цікавим було форму-

вання духовних засад вибору і мотивації діяльності громадян в політико-комунікаційному просторі.

Тому ми зосередили увагу на таких культурологічних аспектах, як символізм політичної комунікації, зокрема, таких чинниках взаємин в системі «влада–громадяни», як імідж і бренд. Цікавим для нас виявилось вивчення впливу стереотипів і установок на перебіг процесу політичної комунікації, їх використання для певної міфотворчості (остання виконує неоднозначну роль в житті громадян) з боку політичних акторів.

Особливу увагу ми звернули на вплив ідеалів, цінностей, традицій, національного менталітету, екзистенціальних доміант на формування комунікації в просторі політичних відносин. Досить новим, на наш погляд, є аналіз комунікаційного потенціалу політичної ідеології, яка здатна як об'єднати громадян, так і виступати основою для поділу суспільства, ідентифікаційним «наріжним каменем». Тому актуальними сьогодні видається пошук консенсусу, компромісу, побудова толерантних взаємин, які сприяють розвитку і демократизації суспільства.

В процесі дослідження проблем політичної комунікації в просторі культури та ідеології у нас виникли і певні труднощі: це питання дефініцій феноменів політичної культури та ідеології. І, мабуть, річ навіть не в тому, що дослідник вимушений вибирати одне з визначень (тільки у поняття «культура» їх більше 600), а в тому, що цей вибір, незалежно від свого змісту, від ступеня обґрунтування, об'єктивування, аналізу, буде певною мірою імпліцитним. Перевага тому або іншому визначенню політичної культури віддається дослідником, що належить до певної культури і виконує певні культурні практики. Дефініція ідентичності вибирається дослідником, який є теж носієм певної ідентичності.

І навіть не дивлячись на те, що сьогодні завдяки багатьом працям подібні методологічні позиції піддаються жорсткій самоверифікації, питання об'єктивності дослідника все ще залишається відкритим. А оскільки мова йде про науково-дослідну діяльність, проблема стає актуальною, постановка питання – радикальною: чи можливе об'єктивне дослідження ідеології за допомогою наукового апарату, якщо допустити, що наука також є ідеологією або знаходиться в особливих реля-

ційних відносинах з нею? Ця ситуація обтяжується тим фактом, що відповідь на питання про сутність культури та ідентичності буде явно залежати від відповіді на питання про суть ідеології.

Доречно пригадати досвід аналізу ідеології К. Мангейма. Як пише К. Гірц, «чим більше він бився з цією проблемою (тобто проблемою формулювання вільного від оцінкового відношення поняття ідеології), тим глибше утопав в її двозначностях, поки, підкоряючись логіці свого початкового постулату (піддати соціологічному аналізу навіть і власну точку зору), не прийшов до етичного і епістемологічного релятивізму, який не задовольнив його самого. І тому, після К. Мангейма, праці в цій галузі застосовували набір більш менш адекватних методологічних прийомів, щоб уникнути того, що можна назвати парадоксом Мангейма» [36].

Надалі для неупередженого аналізу культурологічних вимірів політичної комунікації було зроблено таке: визначена наша позаінституціональна позиція, застосування методу «подвійної гри» (підпорядкування правилам ідеологічного конструкта з метою апробації нерозв'язних ідеологією ситуацій), деконструкція власної точки зору, безособові дослідницькі процедури, міждисциплінарні дослідження.

Вивчаючи культурологічний аспект політичної комунікації, ми прийшли до того, що ця проблема має виключно дискурсивний характер, що припускає якщо не чітке позначення меж поля можливих міркувань про ідеологію, політичну культуру, то «встановлення маркерів», вказівка на наявність подібних меж. Мабуть тому поняття «ідеологія» за своєю сутністю, бінарне: ідеологія постулюється або як щось тиранічне, репресивне, а тому негативне, або її розуміють як таку, що легітимуює і вимагає виправдання, а значить, як щось позитивне. Роль політичної культури теж можна визначити по-різному: з одного боку, вона задає рамки, стиль, ступінь свободи політичної комунікації, з іншого, – сама трансформується під впливом останньої. Тут проявляється формуюча роль політичної комунікації, яка стає окремою реальністю, що існує і будується за своїми законами. Мета комунікації є завжди суб'єктивною, тому і оцінювати її варто через такі феномени, як наявність довіри до політиків, віри у ідеали тощо.

РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Розгляд концепцій політичної комунікації нами здійснюється в контексті політико-культурологічних трансформацій, оскільки інші аспекти проаналізовані в попередній монографії. Особливості методології дослідження полягають в культурологічних підходах, розмежуванні і позначенні тих феноменів, які складають простір політичної культури та ідеології.

Культурологічний підхід дає можливість перейти від поверхневого сприйняття процесу політичної комунікації до розуміння її глибинних основ, ролі традицій, уявлень, переконань тощо. Враховуючи структурні елементи політичної культури (політичну свідомість і політичну поведінку), ми аналізували політичну комунікацію як процес, що відбувається в свідомості (формується знання, уявлення, переконання, цінності, оцінки, орієнтації, почуття, настрої) і проявляється у різноманітній політичній діяльності.

Розгляд онтологічних аспектів політичної комунікації нами побудований на характеристиці часових і просторових особливостей як умов її об'єктивного буття. Політична комунікація нами досліджується як складний поліфункціональний та поліструктурний процес становлення усвідомлених контактів (які часто визначаються певними політичними технологіями) між різноманітними учасниками взаємодії.

На нашу думку, сфера політичних комунікацій створює власне середовище, з яким має справу людина, певним чином змінює її політичну культуру і свідомість, конститує її життя.

Оскільки процес політичної комунікації з боку політиків має раціональний характер і передбачає вплив на свідомість громадян через відповідні технології, то вона може бути змодельована і прогнозована за допомогою такого описаного нами методу, як теорія ігор.

1.1 Генеза концепцій політичної комунікації в контексті соціально-ідеологічних трансформацій

Комунікація між людьми, групами осіб в політичному просторі в різні історичні часи містить і визначається світоглядним началом, тобто спирається на систему певних уявлень про світ і місце в ньому людини, про відношення людей до навколишньої дійсності і до самих себе та ін. На цих уявленнях вибудовуються принципи пізнання і взаємодії, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації тощо. Залежно від початкових світоглядних установок і сформованого в їх рамках цілісного образу суспільно-політичної реальності виробляється і відповідна система знань про владу, владарювання, про закономірності становлення і розвитку політичних відносин, систем, інститутів й процесів в суспільстві, про особливості політичної комунікації.

Як відомо, історично першою формою цілісного віддзеркалення дійсності стала міфологічна картина світу, в фантастичних образах якої виявлявся світогляд стародавнього суспільства. Міф був не тільки розповіддю про походження Всесвіту, але також обґрунтуванням і виправданням існуючого способу життя людей, регулятором їх поведінки і взаємин. У міфологічному трактуванні земні порядки були невід'ємною частиною загальносвітових, які мають божественне походження, а роздуми про політику, відповідно, були елементами цілісного міфологічного світогляду.

Вихваляння божественної справедливості, як основи земних соціально-політичних відносин, законів і правил людської поведінки властиве найбільш раннім давньоєгипетським джерелам, зокрема, «Повчання Птахотепа» (XXVIII ст. до н. е.). В праці наголошується на необхідності творіння добра, дружби, недопущення розпусти (як короткого сну), робиться порада насолоджувати своє серце любов'ю до сім'ї, що дасть добрі результати, збереження життя. [37].

Цікавими є відомості, що містяться у праці «Вислови Іпусера» щодо основних парадигм, ціннісних орієнтацій життя древніх єгиптян. Звинувачуючи царя у бездіяльності, брехні та ненависті, автор трактату Іпусер описує бажану поведінку людини в певній ситуації з метою уникнення безпорядків. При цьому наголошує, що людина може не

втрачати свого онтологічного призначення: бути благородною в горі, простолудною в радості. Страх, насильство, розбої сприяють появі злих людей, псують їхні серця, що є великим гріхом, тому виникає потреба не коритися владі царя, а шукати щастя у пізнанні та любові.

«Книга мертвих» стала певною інструкцією для налагодження комунікації як для померлих (так і повчанням для живих), які ніби виголошують до Бога дві виправдальні промови згідно Двох Істин (земної і небесної). В праці, зокрема, йдеться про терпіння людини, її виваженість, слухняність тощо.

Уявлення про божественний характер влади і законів зустрічаються в давньовавілонській пам'ятці політико-правової думки XVIII ст. до н. е. – «Законах Хаммурапі». У тексті цього документа давньовавілонський цар, виступаючи в ролі комунікатора по відношенню до своїх підданих, по суті, постає як ретранслятор волі богів: «За велінням Шамаша, великого судді небес і землі, справедливість моя в країні та й восторжествує!» [38, с. 188].

Міфологічні уявлення про божественне походження влади і власне володарів знайшли своє віддзеркалення не тільки в стародавніх текстах, але і в образотворчому мистецтві. Ці пам'ятники, що закріплювали певні відомості в доступній для сприйняття формі, мали за мету подальшу їх демонстрацію широкій аудиторії; вони були, по суті, найбільш ранніми формами використання прийомів візуальної політичної комунікації. Так, поширені зображення давньоєгипетських фараонів поряд з божествами, поза сумнівом, мали за мету утвердити в свідомості потенційних споглядачів уявлення про небесне походження земного правителя, чий велич і мудрість, таким чином, не підлягали сумнівам.

Аналогічні цілі переслідувало й відоме зображення, вирізане у верхній частині базальтового стовпа з текстом законів Хаммурапі: цар представлений в позі молитви перед давньовавілонським богом сонця і справедливості Шамашем, який вручає йому сувій із законами [38, с. 23]. На наш погляд, це було певним технологічним прийомом, який вдало спрацював через відповідний світогляд і рівень культури населення. Зміст міфу був для стародавніх людей цілком достовірним,

оскільки він утілював «надійний» досвід осмислення реальності безліччю поколінь і слугував предметом віри, а не критики.

Проте поглиблення соціальної диференціації суспільства, накопичення і узагальнення практичних знань і уявлень про навколишній світ неминуче вели до поступового розкладання цілісної міфологічної картини світу, виокремлення світогляду як окремих індивідів, так і різних соціальних груп.

Так розв'язання світоглядних проблем поступово перейшло до філософії і релігії, що знаходилися протягом багатьох століть в тісній, а іноді і в суперечливій взаємодії. Філософія претендувала, в першу чергу, на виконання функції усвідомлення, раціонального понятійного виразу і теоретичного обґрунтування світоглядних установок на основі розумного критичного осмислення тих поглядів і цінностей, на які спиралася буденна свідомість. Релігія ж переважно зверталася до емоційної сторони людського буття і ґрунтувалася, перш за все, на вірі в певні положення. Проте в певних історичних умовах філософія використовувалася і для обґрунтування релігійного світогляду.

Зміна характеру картини світу, включаючи і сферу політики, є «не рівномірним прямолінійним процесом, що припускає поступове накопичення знань. Як і в історії виникають революційні епохи, так і в історії вчень бувають періоди, коли спостерігається дивовижний феномен справжнього феєрверку людського духу, людського інтелекту. Це свого роду «духовні революції», які багато в чому визначають подальший хід людської цивілізації» [39, с. 31].

Першою такою революційною епохою, названою К. Ясперсом «осьовим часом», був період приблизно між 800 і 200 р. до н. е., коли майже одночасно і незалежно один від одного на Сході – в Китаї, Індії, Персії, Палестині і на Заході – в Греції утворилося декілька внутрішньо споріднених духовних центрів. «Осьовий час», як підкреслював К. Ясперс, – це епоха прориву міфологічного світогляду, формування людини, що раціонально мислить, здатної до самопізнання: саме тоді «були розроблені основні категорії, якими ми мислимо і до цього дня» [40, с. 33].

Політична думка відтепер протягом тривалого часу розвивалася в рамках філософії, яка включала всі знання і уявлення людей про на-

вколишній світ і про самих себе. Як відзначає В. Зотов, «фактично аж до епохи Відродження і початку Нового часу, тобто до XV–XVII ст., політична і правова думка розвивалася, головним чином, завдяки зусиллям філософів» [39, с. 32].

І дійсно, найвідомішими політичними мислителями Стародавнього Китаю, Стародавньої Греції і Риму, Середньовіччя, а також початку Нового часу були, перш за все, великі філософи: Конфуцій, Моцзи, Платон, Аристотель, Августин Аврелій, Хома Аквінський, Ібн Хальдун, Т. Гоббс, Дж. Локк. Не виняток й Марк Тулій Цицерон, римський оратор і державний діяч, який на основі ідей Платона і Аристотеля створив власне вчення про державу і право, що стало віддзеркаленням політичних реалій в нових історичних умовах, і Ніколо Макіавеллі, політик, дипломат, що стояв біля витоків методології наукового вивчення політичної сфери як самостійного об'єкта дослідження з використанням методів порівняльно-історичного аналізу і емпіричного спостереження політичних відносин.

Соціально-філософські вчення Античності поклали початок осмисленню комунікації як інструменту впливу на політичну свідомість і поведінку громадян. Критика міфологічних уявлень, що переслідувала мету уніфікації масової свідомості, досягнення ідейно-політичної єдності громадян та «ідеальної держави» шляхом ретельного відбору, обробки, а в необхідних випадках і зміни змісту поширюваних повідомлень, виразно виявляється в працях Платона: «Хіба можемо ми допустити, щоб діти сприймали душею міфи, вигадані будь-ким, і, що переважно суперечать тим думкам, які, як ми вважаємо, повинні бути у них, коли вони подорослішають?» [41, с. 140].

Найдавніша з відомих нам спроб теоретичного узагальнення окремих аспектів політичної комунікації належить Аристотелю, який, розглядаючи політику як «спілкування», вперше звертає увагу на її комунікаційну суть. «Оскільки, – стверджував він, – як ми бачимо, будь-яка держава є свого роду спілкуванням, будь-яке спілкуванням організовується заради будь-якого блага (адже всяка діяльність має на увазі передбачуване благо), то, очевидно, спілкування прагне (stokhadzon-tai) до того або іншого блага, причому до вищого зі всіх благ прагне те спілкування, яке є найважливішим зі всіх і охоплює со-

бою решту спілкування. Це спілкування і називається державою або спілкуванням політичним» [42, с. 376].

Саме Аристотелю належить і одна з перших моделей комунікаційного процесу – опис структури публічної мови: «Мова складається з трьох елементів: з самого оратора, з предмету, про який він говорить, і з особи, до якої він звертається; вона і є кінцевою метою всього (я маю на увазі слухача)» [43, с. 14].

Надалі висунута Аристотелем ідея про комунікаційну суть політики простежується в працях Цицерона і мислителів Середньовіччя. У відомого римського оратора і державного діяча політичне спілкування набуває правового характеру і переслідує мету встановлення «загального правопорядку». Визначаючи державу (*respublica*) як «надбання народу (*respopuli*)», Цицерон підкреслював, що народ – це «об'єднання багатьох людей, пов'язаних між собою згодою в питаннях спільності інтересів» [44, с. 20].

Пізніше Августин Блаженний звернув увагу на особливості культури, як умови для побудови комунікації, особистості і групи та говорив про те, що при різноманітті і відмінності народів, кожен з яких жив «за особливими статутами і звичаями», завжди існували «не більш як два види людського спілкування», названі «двома градами», тобто двома суспільствами, одне з яких «складається з людей, охочих жити в світі тільки за плоттю», тоді як інше – «з охочих жити також і за духом» [45, с. 653].

Як відомо, Хома Аквінський, трактуючи «Політику» Аристотеля в християнському дусі, зробив висновок про богоустановлену необхідність буття людини як «політичної істоти» [46, с. 581–596]. Тобто політична комунікація формується на основі певного рівня свідомості її учасників та їх світоглядних установок.

У епоху Відродження в творчості Н. Макіавеллі отримала свій подальший розвиток думка Платона, пов'язана з проблемою цілеспрямованого впливу на політичну свідомість шляхом відбору, зміни змісту та інтерпретації поширюваних повідомлень. Акцентуючи увагу на світському характері практичної політики і необхідності її виокремлення від теологічних і релігійних уявлень, Н. Макіавеллі був прихильником думки щодо використання релігії як ідеологічного інструме-

нту, що забезпечує успішне здійснення влади: «Насправді ні в одного народу не було ніколи засновника надзвичайних законів, який не вдався б до бога, тому що інакше їх закони не були б прийняті; тому що багато є благ, пізнаних людиною розсудливою, які самі по собі не такі очевидні, щоб і всі інші люди могли одразу ж оцінити їх переваги. От чому мудреці, бажаючи усунути подібну складність, удаються до богів» [47, с. 406]. По суті, можна погодитись з тим, що релігія використовує інструментарій комунікації з метою досягнення політичної влади і впровадження бажаної ідеології.

Як відомо, починаючи з XVII ст. істотне значення в формуванні світогляду набуває наука. Саме в цей час в західному суспільстві затверджуються ідеали раціоналізму, проголошується панування «століття розуму». Подальший розвиток наукового пізнання, його вторгнення в різні сфери, зростання кількості накопичуваних позитивних знань супроводжувалося взаємним виокремленням природних і гуманітарних наук, їх диференціацією на спеціалізовані дисципліни, до яких відноситься і політична наука, яка є системою раціональних знань про політику і пов'язані з нею явища і процеси. Разом з тим, паралельно на основі синтезу і філософсько-світоглядної інтерпретації результатів пізнання складалася наукова картина світу – система загальних принципів, понять, законів і наочних уявлень, в рамках якої окремі науки вступали у взаємодію одна з одною.

Ньютонівська класична механіка стала першою фундаментальною науковою теорією, яка охоплювала характерне для всеосяжної картини світу широке коло явищ об'єктивної дійсності. Узагальнивши досягнення науки XVI–XVII ст., І. Ньютон вперше сформулював в універсальній і досить простій формі закон всесвітнього тяжіння і три основні закони механічного руху, з яких виводилися раніше встановлені І. Кеплером закони руху планет. У своєму систематичному викладі [48] ньютонівська механіка земних і небесних процесів впродовж багатьох років залишалася єдиною теоретичною підставою наукового пізнання і виступала ядром механістичної картини світу.

Тісний взаємозв'язок теорії Ньютона з конкретними астрономічними завданнями і, перш за все, з вивченням руху небесних тіл історично обумовлений тією обставиною, що астрономія, безпосередньо

орієнтована на такі важливі сфери практичної діяльності людей, як навігація і точне визначення часу, з глибокої давнини і аж до промислової революції кінця XVIII – початку XIX ст. фактично була провідною галуззю знання. В зв'язку з цим цілком закономірним є факт, відмічений Н. Вінером, що в прикладному відношенні першими галузями, де наступила ньютонівська ера, були галузі навігації і виготовлення годинникових механізмів: мореплавці могли точно визначати географічну довготу тільки шляхом порівняння місцевого часу з яким-небудь стандартним, наприклад, з гринвічським, а «для цього необхідно було мати при собі хронометр, поставлений за Гринвічем, або знайти якійсь інший, крім Сонця, небесний годинник, який замінив би нам хронометр» [49, с. 137].

Н. Вінер також справедливо вказує на те, що «основним практичним результатом цієї техніки, заснованої на ідеях Гюйгенса і Ньютона, була епоха мореплавання, коли торгівля із заокеанськими країнами, що була чимось випадковим і ризикованим, перетворилася на правильно поставлене підприємство. Це була техніка комерсантів» [50, с. 92].

Особливе становище механіки як науки, що раніше за інших отримала закінчену систематичну розробку і широке практичне застосування, сприяло виникненню і розповсюдженню в XVII–XVIII ст. механіцизму – світогляду, який пояснює розвиток природи і суспільства законами механічного руху, які розглядалися як універсальні і розповсюджувалися на весь Всесвіт, – від атомів до планет. Можливість абсолютизації ньютонівських законів полягала в їх математичному формулюванні, не залежно від фізичної природи сил, що впливають на рухоме тіло або систему тіл.

Очевидно, що крім відомих з часів Ньютона гравітаційних сил всесвітнього тяжіння, що підкоряються принципу рівності дії і протидії динамічних сил, могли бути відкриті інші види фізичної взаємодії, наприклад, сили взаємного тяжіння і відштовхування електричних зарядів, проте подібне відкриття, не дивлячись на зміну емпіричного змісту законів руху, ніяк не зачіпало їх форму, що підтверджувало протягом певного часу думки про універсальний характер класичної теорії. При цьому саме математична форма ньютонівських законів по-

роджувала ілюзію потенційної оборотності і зумовленості будь-якого процесу в світі, природі і, насамкінець, в суспільстві.

З одного боку, з математичного формулювання законів руху виходило, що будь-яка динамічна система почне еволюціонувати назад в часі, якщо миттєво обернути швидкості всіх складових її елементів, причому, як підкреслював Н. Вінер, «основні закони не змінюються при заміні змінної часу t на $-t$ » [50, с. 84].

З іншого боку, згідно із тим самим законом руху, кожна послідовність явищ повністю визначається своїм минулим, і в результаті однозначна причинно-наслідкова залежність або суворий детермінізм будь-якого процесу, що не залишає місця випадковим змінам, стає універсальною характеристикою механістичної картини світу, що фактично представляє Всесвіт як свого роду механічний агрегат, в якому здійснювався жорсткий зв'язок між складовими частинами.

Ми розглянули механіцизм через його впливовість на розвиток політичних ідей в XVII–XVIII ст. В цьому відношенні дуже показовим є відомий вступ до «Левіафана» Т. Гоббса, де держава уподібнюється «штучній людині», доцільно сконструйованій людьми, як будь-який рухомий механізм-автомат або годинник, з різного роду пружин, важелів, колес, ниток тощо [51, с. 6–7].

Механістичне розуміння причинності і детермінізму, що абсолютизує момент необхідності, достатньо виразно виявляється в політичному вченні Ш. Л. Монтеск'є, який прагнув пояснити основні принципи розвитку суспільства через дію природних чинників – природного середовища і клімату. Визначаючи закони як «необхідні відносини, що впливають з природи речей» [52, с. 11], він поміщає людину в строго детерміністичну систему навколишнього світу, де фізичні властивості середовища зумовлюють як характер законів, так і тип влади. Закони, згідно з Монтеск'є, «повинні відповідати фізичним властивостям країни, її клімату – холодному, спекотному або помірному, – якостям ґрунту, розмірам, способу життя її народів – землеробів, мисливців або пастухів», і «всі ці відносини, їх сукупність утворює те, що називається Духом законів» [52, с. 16].

Під очевидним впливом уявлень ньютоніанства знаходилися і автори «Федераліста», що задумали створити грандіозну систему дер-

жавного управління, щоб «працювала, як годинник», не допускаючи ніяких серйозних збоїв. Крім поняття «системи заборон і противаг», що викликає достатньо виразну асоціацію з сукупністю пристроїв, що регулюють точність ходу баштового годинника, автори «Федераліста» використовували в позитивному контексті й інші образні уявлення з галузі механіки, як найбільш розвиненої і передової для того часу галузі знання, – «механізм правління», «механізм влади», «політична машина» тощо [53].

Мабуть, можна стверджувати, що в певному сенсі достатньо «механістична» не тільки американська модель, але і вся концепція представницької демократії, що оформилася в рамках західної політичної думки Нового часу: періодична, циклічна виборність органів влади, що передбачає зміну їх персонального складу, проте, припускала відтворення в часі постійних функцій інститутів і посадових осіб, направлене на збереження політичної стабільності, – подібно до того, як пише Н. Вінер, «моделлю всіх подій в сонячній системі вважалося обертання колеса або низки коліс, як в птолемеївській теорії епіциклів або в теорії орбіт Коперника; і в будь-якій такій теорії майбутнє деякою мірою повторювало те, що минуло» [50, с. 84].

Проте, як показувала практика, механістична картина світу, що претендувала на універсалізм, насправді була застосована до опису тільки локальних процесів в суспільстві. Не дивлячись на те, що механіцизм багато в чому сприяв розумінню природної обумовленості соціальних процесів, головним його недоліком, за справедливим зауваженням К. Маркса, було те, «що предмет, дійсність, чуттєвість береться тільки у формі об'єкта або у формі споглядання, а не як людська плотська діяльність, практика, не суб'єктивно. Звідси і відбулося, що діяльнісна сторона на противагу матеріалізму розвивалася ідеалізмом» [54, с. 2].

У зв'язку з цим неважко відмітити, що за часів панування механіцизму в природознавстві конкретні проблеми, пов'язані з осмисленням соціально-політичних процесів, у тому числі і окремих аспектів політичної комунікації, розглядалися, як правило, в рамках теорій, що мали по суті не тільки науковий, а й ціннісно орієнтований характер.

Дж. Мільтон, виходячи із положення про божественний дарунок кожній людині у вигляді розуму, здатності самостійно мислити і, відповідно, можливості читати, доводив, що обмеження свободи друку входить в суперечність з тими можливостями, що даровані людям «зверху» робити самостійний вибір між добром і злом, заснований на власній совісті, тоді як випробування протилежними думками тільки сприяє вдосконаленню добродійної в християнському розумінні особи [55]. Відповідно Дж. Локк обґрунтовував свої ідеї про свободу слова як про похідну від природних прав людини, даних їй богом [56; 57].

Що ж до уявлень про універсальний характер класичної картини світу, побудованої Ньютоном і його послідовниками, то вони були істотно похитані в ХІХ ст. важливими відкриттями в галузі природознавства, що вводили в науку нову методологічну установку – ідею про однонаправленість, безповоротність часу.

Коли з розгортанням промислової революції «купця змінив фабрикант, а місце хронометра зайняла парова машина» [50, с. 92], центр інтересів природодослідників перемістився з механіки на термодинаміку. Зі встановленням нового фундаментального принципу, що постулював існування в природі універсальної тенденції до дисипації і деградації механічної енергії, що отримав назву другого початку термодинаміки, колишне уявлення про світ як про «вічний двигун», для якого будь-який момент часу в сьогоденні, минулому і майбутньому був невід'ємним від будь-якого іншого моменту часу, ставало неможливим. Всесвіт тепер розглядався тільки як складна динамічна система, що прагне до встановлення загальної теплової рівноваги, гіпотетичного «кінцевого стану» – «теплової смерті» [58].

В результаті жоден момент часу, пов'язаний з існуванням світу, не тотожний попередньому, а це означає, що час втрачає властивість зворотності. При цьому, очевидно, будь-яка система внаслідок незворотних енергетичних затрат поступово втрачає здатність підтримувати стабільність складних структур, що входять до неї, і, отже, з часом високоорганізовані складові неминуче розпадаються на менш організовані, що веде до нівеляції відмінностей всередині системи, а в масштабах Всесвіту – до регресу (від лат. *regressus* – зворотний рух), зміст

якого складають процеси деградації світу, зниження рівня його організації, переходу до менш досконалих, однорідних станів.

З іншого боку, з середини ХІХ ст. в природознавстві позначився і принципово інший підхід до проблеми однонаправленості часу, який відстоювали Ч. Дарвін і його послідовники. На їх думку, не дивлячись на те, що «світова машина», витрачаючи корисну енергію і переходячи з більш організованого в менш організований стан, теоретично могла б уповільнити свій хід, проте біологічні системи розвиваються виключно по висхідній лінії – від простого до складного, від нижчих форм до вищих; отже, біологічна однонаправленість часу є прогресом (від лат. *progressus* – рух вперед, успіх) – тип направленої розвитку, що характеризується переходом від нижчих до вищих форм організації світу, від менш досконалих до більш досконалих його станів.

Обидві точки зору спиралися на неспростовні емпіричні факти і претендували на істинність, проте через протилежність висновків, що випливають з них, здавалися несумісними. Суперечність між «термодинамічним» і «біологічним» часом, існування кожного з яких представлялося неможливим з механістичної точки зору, не знаходило переконливого і наочного розв'язання в рамках посткласичної наукової картини світу другої половини ХІХ – початку ХХ ст., вимушеної визнавати безповоротність часу як даність, але таку, що не відмовилася від принципів жорсткого ньютоніансько-лапласівського детермінізму.

Відповідно, уявлення про прогрес і регрес, що отримали в результаті філософської інтерпретації характер діаметрально протилежних світоглядних і методологічних установок, почали істотно впливати на способи і прийоми осмислення соціальної дійсності, виступаючи, зокрема, як основа побудови соціально-політичних теорій, що розглядають один одного як об'єктів взаємної критики та ідеологічного протистояння. В контексті боротьби ідеологій проблема політичної комунікації привертала увагу теоретиків переважно з точки зору інструментальних можливостей цілеспрямованого впливу на свідомість людей, в цілому, залишаючись на периферії дослідницьких інтересів.

З середини ХІХ ст. ідеї прогресу і регресу стосовно сфери політичної комунікації набувають характеру питання про спрямованість цього процесу і розвитку всієї політичної системи. Прогресивні тен-

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу / Андрущенко В. – К. : Атлант ЮЕМСі, 2006. – 502 с.
2. PR в органах державної влади та місцевого самоврядування : монографія / Бабкіна О. В., Басалюков В. В., Бебик В. М., Куніцин С. В. – К. : МАУП, 2003. – 240 с.
3. Балинський І. Сучасні електронні медіа / І. Балинський // Теле- та радіожурналістика. – 2011. – Вип. 10. – С. 137–141.
4. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві : монографія / Бебик В. М. – К. : МАУП, 2005. – 438 с.
5. Варзар І. Із контекстів минулих літ: Вибране в концептуальних і мемуарних вимірах / І. Варзар. – К. : ФАДА, 2003. – Кн. 1 : Держава і народ-етнос у політологічному дискурсі. – 592 с.
6. Ващенко К. Врахування громадської думки при складанні політичного прогнозу в сучасних українських реаліях / К. Ващенко // Вісник СевДТУ : Політологія : зб. наук. пр. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2008. – Вип. 91 – С. 86–89.
7. Ганжуров Ю. С. Парламент України в політичній комунікації : монографія / Ганжуров Ю. С. – К. : Україна, 2007. – 352 с.
8. Гнатенко П. И. Национальная психология : монографія / Гнатенко П. И. – Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2000. – 213 с.
9. Головатий М. Ф. Політична психологія : навч. посібник / Головатий М. Ф. – К. : МАУП, 2001. – 136 с.
10. Головатий М. Ф. Мистецтво політичної діяльності : навч. посібник / Головатий М. Ф. – К. : МАУП, 2002. – 176 с.
11. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування : навч. посібник / Горбатенко В. П., Бутовська І. О. – К. : МАУП, 2005. – 152 с.

12. Горбатенко В. П. Ціннісні аспекти реформування політичної системи України / В. П. Горбатенко // Політичний менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 10–12.
13. Демченко С. В. Масова комунікація у процесі розбудови громадянського суспільства: історія, теорія, українські реалії : дисертація на здобуття наукового ступеня д-ра наук із соціальних комунікацій : 27.00.01. – К. : КНУТШ, Ін-т журналістики, 2011. – 430 с.
14. Дмитренко М. А. Формування політичної культури особистості в умовах трансформації суспільства ; автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. політ. наук : спец. 23.00.03 – Політична культура та ідеологія / М. А. Дмитренко. – К., 2005. – 20 с.
15. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: культурно-політичні детермінанти : монографія / О. П. Дубас. – К. : Генеза, 2011. – 256 с.
16. Зеленько Г. І. Політична «матриця» громадянського суспільства : досвід країн Вишеградської групи та України / Г. Зеленько. – К. : Знання України, 2007. – 336 с.
17. Зернецька О. Політичний дискурс: комунікативні стратегії інформаційної доби / О. Зернецька // Вісник Львів. ун-ту : Серія журналістики. – 2004. – Вип. 25. – С. 90–96.
18. Кадлубович Л. Політична комунікація в демократизації владних відносин України : автореф. дис... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 – Політичні інститути та процеси / Кадлубович Тетяна Іванівна. – К. : Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2008. – 17 с.
19. Клячин А. К. Політична комунікація як чинник трансформації політичних цінностей : дис. канд. політ. наук : 23.00.02 / Клячин Андрій Костянтинович. – Дніпропетровськ, 2007. – 190 с.
20. Корнієнко В. О. Формування політичної культури сучасної владної еліти в Україні : монографія / В. О. Корнієнко, В. В. Добіжа. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 160 с.
21. Кочубей Л. Комунікативна природа ціннісних ідей парламентаризму / Л. Кочубей // Політичний менеджмент – 2007. – № 5. – С. 181–183.

22. Кресіна І. О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси : Етнополітологічний аналіз / Кресіна І. О. – К. : Вища школа, 1998. – 392 с.
23. Кривошеїн В. В. Системологія політичного сприйняття / В. В. Кривошеїн. – Д. : ДНУ, 2004. – 146 с.
24. Малімон В. І. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця : навч. посібник / Малімон В. І. – 2-ге вид. доп. і розш. – Івано-Франківськ : Місто, 2008. – 344 с.
25. Остапенко М. А. Політична культура суспільства : навч. посібник / Остапенко М. А. – К. : МАУП, 2008. – 96 с.
26. Потураєв М. Р. Консенсусний потенціал політичної комунікації в умовах ідеологічного плюралізму : дис. канд. політ. наук : 23.00.02 / Потураєв Микита Русланович. – Д. : Дніпропетровський національний ун-т., 2005. – 189 с.
27. Почепцов Г. Г. Контроль над розумом / Почепцов Г. Г. – К. : КМА, 2012. – 350 с.
28. Радченко О. В. Ціннісний вимір трансформації державно-політичного режиму в Україні : дис. д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / Олександр Віталійович Радченко. – Запоріжжя, 2010. – 465 с.
29. Ромашко О. О. Політична комунікація як фактор соціокультурної реінтеграції сучасного українського суспільства : дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Олексій Олександрович Ромашко. – О., 2007. – 179 с.
30. Рудакевич О. М. Формування соціетальної культури в Україні: стан і перспектива / О. М. Рудакевич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: політологія, соціологія, філософія. – 2008. – Вип. 10. – С. 198–202.
31. Рудакевич О. М. Національні політичні стереотипи (теоретико-методологічні засади дослідження) / О. М. Рудакевич // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: політологія, соціологія, філософія. – 2009. – Вип. 11. – С. 193–197.
32. Сіленко А. О. Інфокомунікаційні технології та розвиток громадянського суспільства / А. О. Сіленко // Політичний менеджмент. – 2004. – № 5. – С. 40–55.

33. Телешун С. О. Моніторинг джерел інформації в системі державного управління : навч. посіб. / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович ; за заг. ред. проф. С. О. Телешуна. – К. : НАДУ, 2009. – 36 с.
34. Шайгородський Ю. Політика: взаємодія реальності і міфи / Шайгородський Ю. – К. : Знання України, 2009. – 400 с.
35. Шовкун І. В. Політична реклама як комунікативний процес : дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / Шовкун Ігор Васильович. – Л., 2004. – 185 с.
36. Гирц К. Идеология как культурная система / К. Гирц. – Режим доступа : <http://www.nlo.magazine.ru/philosophe/27>. – Название с экрана.
37. Антология мировой правовой мысли : в 5 т. Т. 1. Античный мир и Восточные цивилизации / Нац. обществ. – научн. фонд; Руководитель науч. проекта Г. Ю. Семигин. – М. : Мысль, 1999. – 752 с.
38. Законы Хаммурапи // История Древнего Востока : Тексты и документы / Под ред. В. И. Кузищина. – М. : Высшая школа, 2002. – С. 169–191.
39. Ирхин Ю. В. Политология / Ирхин Ю. В., Зотов В. Д., Зотова Л. В. – М. : Юристъ, 2001. – 511 с.
40. Ясперс К. Смысл и назначение истории / Ясперс К. – 2-е изд. – М. : Республика, 1994. – 527 с.
41. Платон. Государство // Платон. Филеб, Государство, Тимей, Критий. – М. : Мысль, 1999. – С. 79–420.
42. Аристотель. Политика : в 4 т. Т. 4. / Аристотель // Сочинения. – М. : Мысль, 1983. – С. 376–644.
43. Аристотель. Риторика // Риторика ; Поэтика. – М. : Лабиринт, 2000. – С. 5–148.
44. Цицерон. О государстве / Цицерон // Диалоги. – М. : Ладомир ; Наука, 1994. – С. 8–88.
45. Августин Блаженный. О граде Божиим / Августин Блаженный. – Мн. : Харвест ; М. : АСТ, 2000. – 1296 с.
46. Фома Аквинский. Сумма теологи / Фома Аквинский / Национальный общественно-научный фонд; рук. научного проекта

Г. Ю. Семигин // Антология мировой правовой мысли : в 5 т. – Т. II : Европа: V–XVII вв. – М. : Мысль, 1999. – С. 581–596.

47. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли // Избранные сочинения. – М. : Художественная литература, 1982. – С. 359–452.

48. Ньютон И. Математические начала натуральной философии / И. Ньютон – М. : Наука, 1989. – 687 с.

49. Винер Н. Человеческое использование человеческих существ: кибернетика и общество / Н. Винер // Человек управляющий. – СПб. : Питер, 2001. – С. 3–196.

50. Винер Н. Кибернетика, или управление и связь в животном и машине / Винер Н. – М. : Наука ; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. – 344 с.

51. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Сочинения: В 2 т.– Т. 2. / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1991. – С. 3–590.

52. Монтескье Ш. Л. О духе законов / Монтескье Ш. Л. – М. : Мысль, 1999. – 672 с.

53. Федералист: Политические эссе А. Гамильтона, Дж. Мэдисона и Дж. Джея. – М. : Прогресс. – Литера, 1994. – 592 с.

54. Маркс К. Тезисы о Фейербахе / К. Маркс, Ф. Энгельс // Сочинения. – 2-е изд. Т. 3. – С. 3–4.

55. Мильтон Д. Ареопагитика: Речь о свободе печати, обращенная к английскому парламенту / Д. Мильтон // О свободе: Антология западноевропейской классической либеральной мысли / Отв. ред. М. А. Абрамов. – М. : Наука. – 1995. – С. 19–47.

56. Локк Дж. Два трактата о правлении / Дж. Локк // Сочинения : в 3 т. – Т. 3. – М. : Мысль, 1988. – С. 135–405.

57. Локк Дж. Опыт о веротерпимости / Дж. Локк // Сочинения : в 3 т. – Т. 3. – М. : Мысль, 1988. – С. 66–90.

58. Грачёв М. Н. Политическая коммуникация : теоретические концепции, модели, векторы развития / Грачёв М. Н. – М. : Прометей, 2004. – 328 с.

59. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории : в 2 т. / О. Шпенглер. — М. : Айрис-пресс, 2003. — Т. 1 : Образ и действительность. — 522 с. ; Т. 2 : Всемирно-исторические перспективы. — 611 с.
60. Бьюкенен П. Дж. Смерть Запада / П. Дж. Бьюкенен — М. : АСТ, 2003. — 444 с.
61. Гэлбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество / Гэлбрейт Дж. К. — М. : АСТ ; СПб. : Транзиткнига, 2004. — 602 с.
62. Гэлбрейт Дж. К. Экономические теории и цели общества / Гэлбрейт Дж. К. — М. : Прогресс, 1976. — 406 с.
63. Сорокин П. А. Главные тенденции нашего времени / Сорокин П. А. — М. : Наука, 1997. — 350 с.
64. Tinbergen J. Centralization and Decentralization in Economic Policy / Tinbergen J. — Westport, Conn. : Greenwood Press, 1981. — 80 p.
65. Tinbergen J. The Design of Development / Tinbergen J. — Baltimore : Johns Hopkins Press, 1958. — 99 p.
66. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Ф. Фукуяма. — М. : Ермак, 2004. — 588 с.
67. Соловьёв А. И. Политическая коммуникация: к проблеме теоретической идентификации / А. И. Соловьёв // Полис. — 2002. — № 3. — С. 5–18.
68. Lasswell H. Propaganda Technique in the World War / Lasswell H. — London : Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., 1927. — 233 p.
69. Berelson B. Voting : A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign / Berelson B., Lazarsfeld P., McPhee W. — Chicago : University of Chicago Press, 1954. — 395 p.
70. Campbell A. Elections and the Political Order / Campbell A. — New York : Wiley, 1966. — 385 p.
71. Campbell A. The American Voter / Campbell A., Con-verse P., Miller W., Stokes D. — 2nd ed. — Chicago : University of Chicago Press, 1976. — 573 p.
72. Campbell A. The Voter Decides / A. Campbell, G. Gurin, W. Miller — Evanston, Ill. : Row Peterson, 1954. — 242 p.

73. Lazarsfeld P. *The People's Choice* / Lazarsfeld P., Berelson B., Gaudet H. – New York : Free Press, 1944. – 187 p.
74. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер – СПб. : Ювента, 1999. – 317 с.
75. Weiss W. *Effects of the Mass Media of Communication* / W. Weiss // *The Handbook of Social Psychology*. 2nd ed. Vol. 5 / Eds : G. Lindzey, E. Aronson. – Reading, MA, 1969.
76. Graber D. A. *Processing the News: How People Tame the Information Tide* / Graber D. A. – Lanham, Md. : University Press of America, 1993. – 300 p.
77. Graber D. A. *Mass Media and American Politics* / Graber D. A. – Washington, D.C. : CQ Press, 2002. – 441 p.
78. Katz E. *Communication Research and the Image of Society* / E. Katz // *American Journal of Sociology*. – Vol. 65. – 1960. – P. 435–440.
79. Katz E. *Mass Communication Research and the Study of Culture* / E. Katz // *Studies in Public Communication*. – 1959. – Vol. 2. – P. 1–16.
80. Katz E. *Personal Influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications* / Katz E., Lazarsfeld P. F. – Glencoe : Free Press, 1955. – 400 p.
81. *Media Gratifications Research : Current Perspectives.* / Eds. : Rosengren K.E., Wenner L.A., P. Palmgreen. – Beverly Hills, Calif. : Sage Publications, 1985. – 311 p.
82. Miller W. E. *Leadership and Change: The New Politics and the American Electorate* / Miller W. E., Levitin T. E. – Cambridge, Mass. : Winthrop Publishers, 1976. – 267 p.
83. Nie N. H. *The Changing American Voter* / N. H. Nie, S. Verba, J. R. Petrocik – 2nd ed. – San Jose, CA : to Excel, 1999. – 430 p.
84. Patterson Th. E. *The Unseeing Eye: The Myth of Television Power in National Elections* / Patterson Th. E., McClure R. D. – New York : Putnam, 1976. – 218 p.
85. Липпман У. *Общественное мнение* / Липпман У. – М. : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.

86. Gerbner G. Institutional Pressures on Mass Communicators / G. Gerbner // *The Sociology of Mass Media Communicators: Sociological Review Monograph*. – Vol. 13. / Ed. : Halmos P. – University of Keels, 1969. – P. 205–248.
87. Gerbner G. Mass Media and Human Communication Theory / G. Gerbner // *Sociology of Mass Communications*. / Ed. : McQuail D. – Harmondsworth : Penguin, 1972. – P. 35–58.
88. Gerbner G. The Future of Media: Digital Democracy or More Corporate Control? / G. Gerbner. – New York : Seven Stories Press, – 1999.
89. Gerbner G. Toward a General Model of Communication / G. Gerbner // *Audio-Visual Communication Review*. – 1956. – Vol. 4. – P. 171–199.
90. Bartels L. M. Presidential Primaries and the Dynamics of Public Choice / Bartels L. M. – Princeton, N. J. : Princeton University Press, 1988. – 374 p.
91. Gitlin T. Media Unlimited: How the Torrent of Images and Sounds Overwhelms our Lives / Gitlin T. – New York : Metropolitan Books, 2002. – 260 p.
92. Johnson-Cartee K. S. Manipulation of the American Voter: Political Campaign Commercials / Johnson-Cartee K. S., Copeland G. A. – Westport, Conn. : Praeger, 1997. – 202 p.
93. Lang K. Television and Politics / Lang K., Lang G. E. – New Brunswick, N. J. : Transaction Publishers, 2002. – 221 p.
94. Austin E. W. Strategic Public Relations Management: Planning and Managing Effective Communication Programs / Austin E. W., Pinkleton B. E. – Mahwah, N. J. : Lawrence Erlbaum Associates, 2001. – 399 p.
95. Hart R. P. Campaign Talk: Why Elections Are Good for Us / Hart R. P. – Princeton, N.J. : Princeton University Press, 2000. – 307 p.
96. Hart R. P. Seducing America: How Television Charms the Modern Voter / Hart R. P. – Thousand Oaks : Sage Publications, 1999. – 209 p.

97. Edwards G. C. *Presidential Leadership: Politics in the Making* / Edwards G. C., Wayne S. J. – Belmont, CA : Wadsworth / Thomson Learning, 2003. – 558 p.
98. Dennis E. E. *Media Debates: Great Issues for the Digital Age* / Dennis E. E., Merrill J. C. – Belmont, CA : Wadsworth / Thomson Learning, 2002. – 215 p.
99. Jamieson K. H. *Eloquence in an Electronic Age: The Transformation of Political Speechmaking* / Jamieson K. H. – New York : Oxford University Press, 1990. – 301 p.
100. Kellner D. *Grand Theft 2000: Media Spectacle and a Stolen Election* / Kellner D. – Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, 2001. – 242 p.
101. Kellner D. *Media Culture: Cultural Studies, Identity, and Politics between the Modern and the Postmodern* / Kellner D. – London ; New York : Routledge, 1995. – 357 p.
102. Kraus S. *Televised Presidential Debates and Public Policy* / Kraus S. – Mahwah, N.J. : Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2000. – 323 p.
103. Kaid L. L. *Civic Dialogue in the 1996 Presidential Campaign: Candidate, Media, and Public Voices* / Kaid L. L., McKinney M. S., Tedesco J. C. – Cresskill, NJ : Hampton Press, 2000. – 263 p.
104. Mickiewicz E. P. *Television and Elections* / Mickiewicz E. P., Firestone Ch., Roselle L. – Durham, NC : DeWitt Wallace Center for Communications and Journalism, Terry Sanford Institute of Public Policy, 1999. – 79 p.
105. Abramson P. R. *Change and Continuity in the 2000 Elections* / Abramson P. R., Aldrich J. H., Rohde D. W. – Washington, D.C. : CQ Press, 2002. – 337 p.
106. Iyengar Sh. *News that Matters: Television and American Opinion* / Iyengar Sh., Kinder D. R. – Chicago : University of Chicago Press, 1987. – 187 p.
107. McCombs M. E. *The Agenda-Setting Function of Mass Media* / M. E. Mc Combs, D. L. Shaw // *Public Opinion Quarterly*. – 1972. – Vol. 36. – P. 176–187.

108. Long N. The Local Community as an Ecology of Games / N. Long // *American Journal of Sociology*. – 1958. – Vol. 64. – P. 246–258.
109. Cohen B. C. The Press and Foreign Policy / Cohen B. C. – Princeton, N. J., Princeton University Press, 1963. – 288 p.
110. Iyengar Sh. Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues / Iyengar Sh. – Chicago : University of Chicago Press, 1991. – 195 p.
111. Lasswell H. D. The Structure and Function of Communication in Society / H. D. Lasswell // *The Communication of Ideas*. / Ed. : L. Bryson. – New York : Harper and Brothers, 1948. – P. 37–51.
112. Hall S. Encoding / S. Hall / Decoding // *Media and Cultural Studies: Keywords* / Eds. : M. G. Durham and D. M. Kellner. – Malden, Mass. : Blackwell Publishers, 2001. – P. 166–176.
113. *New Directions in Political Communication: A Resource Book*. / Eds. : D. L. Swanson, D. P. Nimmo. – Newbury Park, Calif. : Sage Publications, 1990. – 413 p.
114. *Handbook of Political Communication Research* / Ed. : L. L. Kaid. – Mahwah N. J. : Lawrence Erlbaum Associates, 2004. – 541 p.
115. Beniger I. R. The Control Revolution: Technological and Economic Origins of the Information Society / Beniger I. R. – Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 1986. – 493 p.
116. Neuman W. R. The Gordian Knot: Political Gridlock on the Information Highway / Neuman W. R., McKnight L., Solomon R. J. – Cambridge, Mass. : MIT Press, 1997. – 324 p.
117. Edelman M. *Constructing the Political Spectacle* / Edelman M. – Chicago : University of Chicago Press, 1988. – 137 p.
118. Edelman M. *The Politics of Misinformation* / Edelman M. – Cambridge UK ; New York : Cambridge University Press, 2001. – 139 p.
119. Ginsberg B. *Politics by other means: politicians, prosecutors, and the press from Watergate to Whitewater* / Ginsberg B., Shefter M. – 3rd ed. – New York : Norton, 2002. – 266 p.

120. Бодрийяр Ж. Реквием по масс-медиа / Ж. Бодрийяр // Поэтика и политика : Альманах Российско-французского центра социологии "и философии Института социологии Российской Академии наук. – М. : Институт экспериментальной социологии ; СПб. : Алетейя, 1999. – С. 193–226.

121. Винер Н. Машина умнее своего создателя / Н. Винер // Кибернетика или управление и связь в животном и машине. – М. : Наука ; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. – С. 308–314.

122. Винер Н. Человеческое использование человеческих существ: кибернетика и общество / Н. Винер // Человек управляющий. – СПб. : Питер, 2001. – С. 3–196.

123. Ленин В. И. Материализм и эмпириокритицизм / В. И. Ленин // Полн. собр. соч. – Т. 18. – М. : Политиздат, 1973. – 525 с.

124. Винер Н. Акционерное общество «Бог и Голем» : обсуждение некоторых проблем, в которых кибернетика сталкивается с религией / Н. Винер // Человек управляющий. – СПб. : Питер, 2001. – С. 197–262.

125. Ampere A.-M. Essai sur la philosophie des sciences / A.-M. Ampere – 2 v. – Paris : Bachelier, 1838–1843.

126. Easton D. A Framework for Political Analysis / Easton D. – Chicago : University of Chicago Press, 1979. – 142 p.

127. Almond G. The Politics of The Development Areas / Almond G., Coleman J. – Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1960. – 591 p.

128. Deutsch K. W. Politische Kybernetik : Modelle und Perspektiven [Text] / Deutsch K. W. – Freiburg, 1969.

129. Анохин М. Г. Политические системы : адаптация, динамика, устойчивость (Теоретико-прикладной анализ) / Анохин М. Г. – М. : Инфомарт, 1996. – 305 с.

130. Матвеев Р. Ф. Теоретическая и практическая политология / Матвеев Р. Ф. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 1993. – 239 с.

131. Шабров О. Ф. Системный подход и моделирование : общие принципы и специфика применения в политической сфере / О. Ф. Ша-

бров // Моделирование в социально-политической сфере. – 2007. – № 1. – С. 54.

132. Стризов А. Л. Политика и общество : социально-философские аспекты взаимодействия / Стризов А. Л. – Волгоград, 1999. – С. 68.

133. Денисюк С. Г. Технологічні виміри політичної комунікації : монографія / Денисюк С. Г. – Вінниця : ВНТУ, 2010. – 275 с.

134. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин – М. : Художественная литература, 1986. – 543 с.

135. Августин Аврелий О граде божьем / Августин Аврелий. – в 4-х т., 23 кн. – М. : Изд-во Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1994. – Т 1, кн. 1–7. – 395 с.

136. Тейяр де Шарден. Феномен человека / Тейяр де Шарден. – М. : Наука, 1987. – С. 224.

137. Вико Дж. Основание новой науки об общей природе наций: Пер. с итал. / Дж. Вико. – М. ; К. : «REFL-book». – «ИСА», 1994. – 656 с.

138. Дюби Ж. Трехчастная модель или представления средневекового общества о себе самом / Дюби Ж. – М. : Языки русской культуры, 2000. – 320 с.

139. Черниченко Ю. Две тайны / Ю. Черниченко // Если по совести. – М. : Художественная литература, 1988. – 16 с.

140. Деррида Ж. Голос и феномен: введение в проблематику знаков в феноменологии Гуссерля ; пер. с англ. С. Г. Калинина / Деррида Ж. // Голос и феномен и другие работы по теории знака Гуссерля. – СПб. : Алетейя, 1999. – С. 9–137.

141. Деррида Ж. О грамматологии / Деррида Ж. – М. : Ad Marginem, 2000. – 511 с.

142. Крастынь С. Р. Онтологические основания коммуникации : дис. канд. философских наук : 09.00.01 / Крастынь Сергей Робертович ; С.-Петерб. гос. ун-т. – СПб. ; 2009. – 163 с.

143. Невважай И. Д. Принцип коммуникации в контексте фундаментализма и реализма / И. Д. Невважай // Философская и правовая мысль. – Саратов, 2002. – Вып. 3. – С. 121.

144. Дискурс // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%BA%D%83%D1%80%D1%81>. – Назва з екрану.
145. Гаврилова М. В. Политический дискурс как объект лингвистического анализа / М. В. Гаврилова // ПОЛИС. – 2004. – № 3. – С. 127–139.
146. Корнієнко В. О. Репутація як складова політичної комунікації / В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк // Політологічний вісник. – К. : ІНТАС, 2011. – Вип. 52. – С. 320–328.
147. Денисюк С. Г. Політична комунікація в просторі політичної культури: діалектика взаємозв'язку / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць. – Вип. 92. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 107–115.
148. Кристева Ю. От одной идентичности к другой / Кристева Ю. // От Я к Другому. – Минск, 1997. – С. 267.
149. Барт Р. Мифологии / Барт Р. ; пер. с фр. Зенкин С. – М. : Изд-во им. Сабашниковых, 2000. – 320 с.
150. Fowler R. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press / Fowler R. – L.; N.Y. : Routledge, 1991.
151. Laclau E. Hegemony and socialist strategy: towards a radical democratic politics / Laclau E., Mouffe C. – L. : Verso, 2001. – 198 p.
152. Laclau E. Post-Marxism without apologies / Laclau E., Mouffe C. – 1987. – Mode of access : http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:HAIKtQIUT5cJ:scholar.google.com/+Post-Marxism+without+apologies&hl=uk&as_sdt=0,5. – Title from the screen.
153. Torfing J. New Theories of Discourse : Laclau, Mouffe and Žižek / Torfing J. – Oxford : Blackwell, 1999. – 342 p.
154. Kress G. Ideological Structures in Discourse / G. Kress // Handbook of Discourse Analysis. – Vol. 4. – Academic Press. London. –1985. – P. 27–42.
155. Fairclough N. Language and Power / Fairclough N. – Pearson Education, 2001. – 226 p.

156. Fairclough N. Critical Discourse Analysis / Fairclough Norman, Wodak Ruth // *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2. – Discourse as Social Interaction. London : Thousand Oaks. – 1996. – P. 259–260.
157. Fairclough N. *Discourse and Social Change* / Fairclough N. – Cambridge : Polity Press. 1992. – P. 110–136.
158. Базылев В. Н. К изучению политического дискурса в России и российского политического дискурса / В. Н. Базылев // *Политический дискурс в России : материалы раб. совещ. (Москва, 29 марта 1998 года)* / Под ред. Ю.А. Сорокина и В.Н. Базылева. – М. : Диалог-МГУ, 1998. – С. 6–8.
159. Hartley J. *Understanding News* / Hartley J. – L. : Routledge, 1995.
160. Скляр Д. РНР. Рецепты программирования / Д. Скляр, А. Трахтенберг. – СПб. : Русская Редакция, БХВ-Петербург, 2007. – 736 с.
161. Ленин В. И. *Что делать?* / В. И. Ленин // *Избр. ; в 4-х т. Т. 1.* – М. : Политиздат, 1986. – 646 с.
162. Трахтенберг А. Д. Дискурсивный анализ массовой коммуникации и парадоксы левого сознания / А. Д. Трахтенберг // *ПОЛИС*, 2006. – № 4. – С. 44–52.
163. Дьяков А. В. Феликс Гваттари: Шизоанализ и производство субъективности / Дьяков А. В. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2006. – 246 с.
164. Radio Alice // Zg Press. – Mode of access : <http://zgpress.com/?p=36>. – Title from the screen.
165. Carpentier N. *Community Media: Muting the Democratic Media Discourse* / N. Carpentier, J. Servaes, R. Lie // *Continuum*. – 2003. – Vol. 17. – № 1. – P. 51–68.
166. Денисюк С. Г. Комуникативні Інтернет-технології в сучасному виборчому процесі / С. Г. Денисюк // *Соціум. Наука. Культура ; Матеріали восьмої Міжнародної науково-практичної конференції, 24–26 січня 2012.* – К., 2012. – С. 57–60.

167. Czitrom D. J. *Media & the American mind: from Morse to McLuhan* / Czitrom D. J. – Chapel Hill, 1982. – P. 189.

168. Sconce J. *Haunted Media: Electronic Presence from Telegraphy to Television* / Sconce J. –L. : Durham, 2000. – P. 50.

169. Frau-Megs D. *Civil Society's Involvement in the WSIS Process: Drafting the Alter-Agenda* / D. Frau-Megs // *Towards a Sustainable Information Society*. – Bristol, 2006. – P. 91.

170. Cammaerts B. *The Unbearable Lightness of Full Participation in the Global Context: WSIs ans Civil Cociety Participation* / B. Cammaerts, N. Carpentier // *Towards a Sustainable Information Society*. – Bristol, 2006. – P. 17–50.

171. Денисюк С. Г. Толерантність в просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення / С. Г. Денисюк // *Політичний менеджмент*. – К., 2011. – Вип. 102. – С. 20–29.

172. Денисюк С. Г. Довіра як чинник ефективності політичної комунікації / С. Г. Денисюк // *Питання політології*. – Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – Харків : 2011. – № 984. – Вип. 19. – С. 171–176.

173. Денисюк С. Г. Міфотворчість як елемент політичної комунікації / С. Г. Денисюк // *Сучасна освіта і наука в Україні: наукові здобутки, стан і перспективи* ; *Матеріали VII Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 23–25 березня 2011 р.)*. – Дніпропетровськ, 2011. – С. 95–97.

174. Денисюк С. Г. Політична комунікація: проблема оптимальних методологічних підходів / С. Г. Денисюк // *Політична наука в епоху суспільних перетворень: потенціал і його реалізація (XXV ювілейні Харківські політологічні читання)* ; *Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 3–4 лютого 2012 р.* – Харків : Вид-во Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2012. – С. 65–67.

175. Persson T. *Political Economics : Explaining Economic Policy* / Persson T., Tabellini G. – Cambridge, MA : MIT Press, 2000. – 533 p.

176. Acemoglu D. The Choice Between Market Failures and Corruption / Acemoglu D., Verdier T. // American Economic Review Papers and Proceedings. – 2000. – V. 90 – P. 194–211.

177. Acemoglu D. Economic Origins of Dictatorship and Democracy. Cambridge / Acemoglu, D., Robinson, J. – Cambridge. : Cambridge University Press, 2006. – 416 p.

178. Корнієнко В. О. Моделювання процесів у політико-комунікативному просторі : монографія / Корнієнко В. О, Денисюк С. Г., Шиян А. А. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2010. – 210 с.

179. Денисюк С. Г. Математичне моделювання в політології в контексті гуманітарної освіти / С. Г. Денисюк // Гуманізм та освіта : IX міжнародна науково-практична конференція 10–12 червня 2008 р. – Вінниця : ВНТУ, 2008. – Режим доступу : <http://conf.vstu.vinnica.ua>. – Назва з екрану.

180. Денисюк С. Г. Моделювання політичних процесів / Денисюк С. Г., Шиян А. А. // Прикладна політологія: навч. посіб. / За ред. В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2008. – 472 с.

181. Mannheim K. Ideologie und utopie / Mannheim K. L. – Bonn, 1929. – P. 348.

182. Althusser L. Reading Capital / Althusser L. – London : New Left Books, 1970. – P. 38.

183. Декомб В. Современная французская философия / Декомб В. – М. : Весь мир, 2000. – 344 с.

184. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Почепцов Г. Г. – К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.

185. Лингвистический энциклопедический словарь / Гол. редактор В. Н. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – Режим доступа: <http://tapemark.narod.ru/les>. – Название с экрана.

186. Альтюссер Л. Идеология и идеологические аппараты государства (заметки для исследования) / Л. Альтюссер ; пер. с франц. С. Б. Рындина // Неприкосновенный запас. – 2011. – № 3 (77). – Режим доступа : <http://magazines.russ.ru/nz/2011 /3/al3.html>.

187. Кожев А. Введение в чтение Гегеля / А. Кожев. – СПб. : Наука, 2003. – 792 с.
188. Мосс М. Обязательное выражение чувств (Австралийские погребальные словесные ритуалы) / М. Мосс // Общества. Обмен. Личность. – М. : Наука, 1996. – 216 с.
189. Мосс М. Социальные функции сакрального / М. Мосс // Общество. Обмен. Личность. – М. : Наука, 1996. – 216 с.
190. Леви-Стросс К. Предисловие к трудам Марселя Мосса // Марсель Мосс. Социальные функции священного. – М. : Евразия, 2000. – 409–434.
191. Бурдьё П. Социология политики / Бурдьё П. ; сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.
192. Бурдьё П. Практический смысл / Бурдьё П. ; пер. с фр. под ред. Н. А. Шматко. – М. : Институт экспериментальной социологии ; СПб. : Алетейя, 2001. – 562 с.
193. Делёз Ж. Капитализм и шизофрения: Анти-Эдип / Делёз Ж., Гваттари Ф. – М. : У-Фактория, 2007. – 672 с.
194. Делёз Ж. Эмпиризм и субъективность: Опыт о человеческой природе по Юму. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. Спиноза / Делёз Ж. ; пер. с фр. Я. И. Свирского. – М. : ПЕР СЭ, 2001. – 480 с.
195. Делёз Ж. Логика смысла / Делёз Ж. ; пер. с фр. Фуко М. – М. : Раритет ; Екатеринбург : Деловая книга, 1998. – 480 с.
196. Derrida J. Marges de la philosophie [Text] / Derrida J. – Paris, 1972. – P. 40.
197. Деррида Ж. Позиции / Деррида Ж. ; пер. с фр. Биbihина В. В. – М. : Академический проект, 2007. – 160 с.
198. Косиков Г. К. Ролан Барт – семиолог, литературовед / Косиков Г. К. // Барт Р. Избранные работы: Семиотика: Поэтика. – М., 1989. – 616 с.
199. Jameson F. Postmodernism or the cultural logic of late capitalism / F. Jameson // New left rev. – L., 1984. – № 146. – P. 53–92.

200. Иванов Д. В. Виртуализация общества / Иванов Д. В. – СПб. : Петербургское востоковедение, 2000. – 96 с.
201. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек–текст–семиосфера–история / Лотман Ю. М. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 464 с.
202. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / Бахтин М. М. – 2-е изд. – М. : Худож. лит., 1990. – 543 с.
203. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Ван Дейк Т. А. – М. : Прогресс, 1989. – С. 294–300.
204. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Почепцов Г. Г. – М. : Рефл-бук. – 2001. – 656 с.
205. Ван Дейк Т. А. Расизм и язык / Ван Дейк Т. А. – М. : ИНИОН, 1989. – С. 30-31.
206. Современная западная философия : энциклопед. слов. / Ин-т философии РАН ; под ред.: О. Хеффе, В. С. Малахова, В. П. Филатова. – М. : Культур. революция, 2009. – 392 с.
207. Foucault M. The archeology of knowledge / Foucault M. – L. : Tavistock Publications, 1972. – P. 218.
208. Вдовина И. С. Проблема личности: П. Рикёр – Э. Мунье / И. С. Вдовина // Сущность и слово. Сборник научных статей к юбилею профессора Н. В. Мотрошиловой. – М. : Феноменология–Герменевтика, 2009. – 624 с.
209. Рикёр П. Человек как предмет философии / П. Рикёр // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С. 41–50.
210. Руднев В. Прочь от реальности : Исследования по философии текста / Руднев В. – М. : Аграф, 2000. – 432 с.
211. Денисюк С. Г. Структурно-функціональний аналіз політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Наукові праці МАУП. – К. : МАУП, 2012. – С. 69–70.
212. Денисюк С. Г. Побудова політичних комунікацій в системі «авторитарна влада–опозиція» / С. Г. Денисюк // Науковий вісник :

журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 3. – С. 45–57.

213. Денисюк С. Г. Математичне моделювання та побудова проведення майбутніх президентських виборів в Україні / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць. – Вип. 78. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 107–115.

214. Корнієнко В. О. Моделювання фінансових механізмів лобювання в умовах «критичності» за кількістю депутатів у прийнятті рішень / Корнієнко В. О., Денисюк С. Г., Шиян А. А. // Політологічний вісник. – К. : ІНТАС, 2007. – Вип. 29. – С. 110–117.

215. Денисюк С. Г. Математичне моделювання як метод дослідження політичних процесів / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 1. – С. 32–43.

216. Павлюк Л. Символ та ідентифікація в політичному дискурсі мас-медіа / Л. Павлюк. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Pavljuk.htm. – Назва з екрану.

217. Кармадонов О. А. Роль и место символа в социологии Толкотта Парсонса / О. А. Кармадонов // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2004. – Т. VII, – № 3. – С. 73–88.

218. Гнатюк О. Л. Из истории американской коммуникологии и коммуникативистики: Гарольд Ласуелл (1902–1978) / О. Л. Гнатюк // Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 11–20.

219. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку : учебн. для вузов / Гаджиев К. С. – 2-е изд. – М. : Логос, 1997. – 544 с.

220. Мисюров Д. А. Символы о символах : начала культурно-символической политики / Мисюров Д. А. – М. : URSS, 2008. – 230 с.

221. Денисюк С. Г. Символ як форма політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Держава і право ; збірник наукових праць. Вип. 55. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – С. 189.

222. Ващук Я. Революція годує своїх дітей. Син Віктора Ющенко запатентував всю символіку майдану / Я. Ващук // КомерсантЪ. – 2005-08-05. – Режим доступу : <http://patent.km.ua/ukr/news/i976>. – Назва з екрану.
223. Почепцов Г. Г. Інформація & дезінформація / Почепцов Г. Г. – К. : Ельга, 2001. – 256 с.
224. Почепцов Г. Г. Інформаційна політика : навч. посібник / Почепцов Г. Г., Чукут С. А. – К. : Знання, 2008. – 663 с.
225. Цуладзе А. Большая манипулятивная игра / Цуладзе А. – М. : Алгоритм, 2000. – 336 с.
226. Cassirer E. Philosophie der symbolischen Formen / Cassirer E. – Bd. 1, Vef Hn, 1923. – P. 46.
227. Кассирер Э. Избранное. Опыт о человеке / Кассирер Э. – М. : Гардарика, 1998. – 784 с.
228. Корреспондент публикует имена величайших украинцев // Корреспондент.net. – 19.08.03. – Режим доступу : <http://korrespondent.net/ukraine/events/77330-ikorrespondenti-publikuet-imena-velichajshih-ukraincev>. – Название с экрана.
229. Поліщук Т. Що або хто є символом сучасної російської культури? / Т. Поліщук Т., Н. Трофімова // День. – 28.01.03. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/290619?idsource=14747&mainlang=ukr>. – Назва з екрану.
230. Симоненко П. Политическое будущее Украины / П. Симоненко // Аргумент-газета. – 29.01.04. – Режим доступу : <http://argumentgazeta.com/index.php?page=1&m=02&y=2012>. – Название с экрана.
231. Ищенко А. Настоящие мужики сажают железные деревья / А. Ищенко // Зеркало недели. 2003. – № 25. – Режим доступу : http://zn.ua/SOCIETY/nastoyaschie_muzhiki_sazhayut_zheleznye_derevy-a-32624.html. – Название с экрана.
232. Корнієнко В. О. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації : монографія / Корнієнко Валерій

Олександрович, Денисюк Світлана Георгіївна. – Вінниця : УНІ-ВЕРСУМ-Вінниця, 2009. – 144 с.

233. Зайцева И. В. Типология политического лидерства : текст лекции / Зайцева И. В., Пешков А.И. – СПб. : ГУАП, 1997. – 176 с.

234. Грачев М. Н. Актуальные проблемы политической науки / Грачев М. Н., Ирхин Ю. В. – М. : Экономическая демократия, 1996. – 188 с.

235. Денисюк С. Г. Політичний імідж як відображення політичної свідомості громадян України в умовах соціально-політичних перетворень / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. – Вип. 45. – С. 133–140.

236. Смольков В. Г. Сущность и типология социального лидерства / В. Г. Смольков // Социально-гуманитарные знания. – 2001. – № 6. – С. 12–13.

237. Лукин В.Н. Качества политического лидера: концептуальные подходы и классификация / Лукин В.Н., Мусиенко Т.В. // Политический имидж: «секреты» манипуляции массовым сознанием : сборник статей. – СПб.: АНО «ГЦРОС», 2000. – С.112-132.

238. Политическая имиджелогия : коллективная монография / под общ. научн. ред. Л. Г. Лаптева, Е. А. Петровой. – М. : РИЦ АИМ, 2006. – 276 с.

239. Известия академии имиджелогии. – Т. 1 – М. : РИЦ АИМ, 2005. – 340 с.

240. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Почепцов Г. Г. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер. – 2000. – 786 с.

241. Иванникова О. В. Восприятие имиджа кандидата в избирательной кампании : дис. канд. психол. наук : 19.00.05 / Иванникова Оксана Вячеславовна. – М., 2002. – 225 с.

242. Политическая имиджеология: научно-прикладные основы : монография / под ред. Лаптева Л. Г., Перельгиной Е. Б., Петровой Е. А. – М. : РИЦ «РУСАКИ», 2004. – 248 с.

243. Петросян Д. С. Интегративная модель поведения человека / Петросян Д. С. // *Общественные науки и современность*. – 2008. – № 3. – С. 42.

244. Полуян П. Тайна нематериальных активов: рациональная магия или хитрый блеф? / П. Полуян, А. Отырба // *Агентство политических новостей*. – 10.05.2007. Режим доступа : <http://www.apn.ru/publications/article18042.htm>. – Название с экрана.

245. Саваневський М. Вартість компанії Apple вища за Microsoft, а капіталізація менша / М. Саваневський // *Watcher*. – 26 травня 2010. – Режим доступа : <http://watcher.com.ua /2010/05/26/vartist-kompaniyi-apple-vyscha-zamicro-soft-a-kapitalizatsiya-mensha>. – Назва з екрану.

246. Швери Р. Теоретическая социология Джеймса Коулмена : аналитический обзор / Р. Швери // *Социологический журнал*. – 1996. – № 1–2. – С. 62–81.

247. Бурдые П. Практический смысл / Бурдые П. ; пер. с фр.: А. Т. Бикбов, К. Д. Вознесенская, С. Н. Зенкин, Н. А. Шматко ; отв. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. – СПб. : Алетейя, М. : Институт экспериментальной социологии, 2001. – 562 с.

248. Touraine A. The waning sociological image of social life / A. Touraine // *International journal of comparative sociology*. – 1984. – № 1. – P. 25.

249. Иванов Д. В. Виртуализация общества / Иванов Д. В. – СПб. : Петербургское востоковедение, 2000. – 96 с.

250. Котлер Ф. Основы маркетинга / Филип Котлер, Гари Армстронг. – М. : Вильямс, 2003. – 1200 с.

251. Траут Д. Траут про стратегію: прорватись у свідомість та підкорити ринки / Траут Д. – К. : Стандарт, 2006. – 120 с.

252. Шарков Ф. И. Интегрированные бренд-коммуникации / Шарков Ф. И. – М. : РИП-Холдинг, 2004. – 248 с.

253. James R. Gregory. Leveraging the Corporate Brand / James R. // Gregory. – Mode of access : <http://www. boxside-service.ru/view?id=32>. – Title from the screen.

254. Голубков Е. П. Еще раз о понятии «бренд» / Е. П. Голубков // Маркетинг в России и за рубежом. – № 2. – 2006. – С. 4–15.
255. Полосин А. В. Обманывать нельзя врать! / А. В. Полосин. – М. : Европа, 2007. – С. 64.
256. Бровкина Ю. Ю. Речевое взаимодействие в бренд-коммуникации : социально-психологический подход / Ю. Ю. Бровкина. – М. : Изд-во Моск. гуманит. ун-та, 2009. – 300 с.
257. Гэд Т. 4D брэнддинг: взламывая корпоративный код сетевой экономики / Гэд Т. – СПб. : Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2001. – 230 с.
258. Грачёв М. Н. Политическая коммуникация / М. Н. Грачёв // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия : Политология. – 1999. – № 1. – С. 29.
259. Психология массовой коммуникации / под ред. акад. РАО А. А. Бодалева, акад. РАО А. А. Деркача, д-ра психол. наук, проф. Л. Г. Лаптева. – М. : Гардарики, 2008. – 256 с.
260. Кузнецов В. Интегрированные политические коммуникации формирующегося социального государства в России / В. Кузнецов // Государственная служба. – № 2 (16). – 2002. – С. 120.
261. Егорова Е. Как оформить политическое пространство, или технология создания партийного бренда / Е. Егорова, Г. Гамбашидзе // Психология и бизнес онлайн. – 2003. – Режим доступа : <http://www.psycho.ru>. – Название с экрана.
262. Егорова Е. Единый стратегический дизайн брендов / Е. Егорова // Материалы конференции «Маркетинг, Реклама и PR». – Режим доступа : marketing.cfin.ru. – Название с экрана.
263. Егорова Е. Нужен ли партии дизайнер? / Е. Егорова // Стратегия России. – 2004. – № 9. – С. 81–87.
264. Липпман У. Общественное мнение / Липпман У. ; пер. с англ. Т. В. Барчунова, под. ред. К. А. Левинсон, К. В. Петренко. – М. : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.
265. Лебедев-Любимов А. Психология рекламы / А. Лебедев-Любимов. – СПб. : Питер, 2002. – 368 с.

266. Денисюк С. Г. Стереотип як специфічна форма політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Серія 22. – Вип. 6. – С. 90–96.
267. Мельник Г. С. Стереотип, формирование стереотипов в процессе массовой коммуникации / Г. С. Мельник // Mass-Media: Психологические процессы и эффекты. – СПб. : Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1996. – 451 с.
268. Рикёр П. Человек как предмет философии / П. Рикёр // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С. 41–50.
269. Очікування населення від Президента. Думки населення України щодо вчинків перших осіб держави. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua/ua/bank/archives/politics.html>. – Назва з екрану.
270. В Америці до спілкування з психіатром відносяться просто як до гігієнічної процедури // Час пік. – 7.12.1994. – Режим доступу : <http://chaspiк.pp.ua>. – Назва з екрану.
271. Тертычный А. Жанры периодической печати / Тертычный А. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 359 с.
272. Thompson T. Discrimination and popular culture / Thompson T. – London : Longman Group, 1964. – 235 p.
273. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Кастельс М. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – С. 349–350.
274. Кессиди Ф. Х. От мифа к логосу / Кессиди Ф. Х. – СПб. : Алетейя, 2003. – 368 с.
275. Зефирова Ж. С. Современная западная социология : словарь / Зефирова Ж. С. – М. : Политиздат, 1990. – С. 314.
276. Денисюк С. Г. ЗМІ як інструмент програмування поведінки людини / С. Г. Денисюк // Вісник Київського Інституту бізнесу та технологій. – К., 2011. – С. 104–105.
277. Потебня А. А. Эстетика и поэтика / Потебня А. А. – М. : Искусство, 1976. – С. 432–433.

278. Маклюэн Г. М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека / Г. М. Маклюэн ; пер. с англ. В. Николаева ; закл. ст. М. Вавилова. – М. : КАНОН-пресс-Ц, 2003. – 464 с.
279. Лотман Ю. М. Семиосфера / Лотман Ю. М. – СПб. : Искусство-СПб., 2001. – 704 с.
280. Леви-Строс К. Структурная антропология / Леви-Строс К. – М. : Изд-во АСТ, 2011. – 542 с.
281. Луман Н. Власть / Луман Н. ; пер. с нем. А. Ю. Антоновского. – М. : Практика, 2001. – 256 с.
282. Гадамер Х. Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Гадамер Х. Г. – М. : Прогресс, 1988. – 700 с.
283. Землянова Л. М. Современная американская коммуникативистика: теоретические концепции, проблемы, прогнозы / Землянова Л. М. – М. : Изд-во МГУ, 1995. – 271 с.
284. Элиаде М. Аспекты мифа / Элиаде М. ; пер. с фр. В. П. Большакова. – 4-е изд. – М. : Академический проспект, 2010. – 256 с.
285. Ученова В. В. Полифония текстов в культуре / Ученова В. В. – М. : Омега-Л, 2003. – 389.
286. Вильчек В. М. Под знаком ТВ / Вильчек В. М. – М. : Искусство, 1987. – 240 с.
287. Лотман Ю. М. Миф–имя–культура / Лотман Ю. М. // Семиосфера. – СПб. : Искусство-СПб., 2001. – 530 с.
288. Шайгородський Ю. Міфологія як засіб моделювання політичної реальності / Ю. Шайгородський // Віче. – 2009. – № 15. – С. 35–38.
289. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Л. Фестингер ; пер. А. Анистратенко, И. Знаешева. – СПб. : Ювента, 1999. – 320 с.
290. Лебон Г. Психология толп / Г. Лебон ; предисл. И. В. Задоржнюка; вступ. ст. В. Н. Дружинина. – М. : Ин-т психологии РАН: КСП+, 1998. – 416 с.

291. Московічі С. Стратегії пропаганди і колективного навіювання / С. Московічі // «І» (незалежний культурологічний часопис). – 2003. – № 30. – С. 52.
292. Кассирер Э. Техника современных политических мифов / Э. Кассирер // Філософія політики. – К. : Знання України, 2003. – С. 211.
293. Денисенко В. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії / Денисенко В. – Л. : Паіс, 1997. – 274 с.
294. Sorel G. Reflections on Violence / Sorel G. – New York : Collier, – 263 p.
295. Ланюк Є. Феномен політичного міфу: теоретичний аспект / Є. Ланюк // Західна аналітична група. – 13.12.2010. – Режим доступу : <http://zgroup.com.ua/print.php?articleid=4516>. – Назва з екрану.
296. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Барт Р. – М. : Прогресс, 1994. – 318 с.
297. Стрельник О. Н. Политическая идеология и мифология: конфликты на почве родства / Стрельник О. Н. // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Философия. – № 1. – 2003. – С. 5–15.
298. Владимир Ленин: тайна сверхчеловека // Интересная газета: загадки цивилизации. – 2007. – № 1. – Режим доступа : <http://www.kontra.us/?section=9&item=2111>. – Название с экрана.
299. Юнг К.-Г. Об архетипах коллективного бессознательного / К.-Г. Юнг ; пер. А. М. Руткевича // Архетип и символ. – М. : Ренессанс, 1991. – С. 99–113.
300. Юнг К. Г. Душа и миф. Шесть архетипов / К. Г. Юнг ; пер. А. А. Спектор. – Мн. : Харвест, 2004. – 400 с.
301. Леонтьєва Л. Політичний міт / Л. Леонтьєва // «І» (незалежний культурологічний часопис). 2003. – № 30. – С. 132–133.
302. Флад К. Политический миф / Флад К. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 264 с.

303. Неклюдов С. Мифы и мифология в современной России / Неклюдов С. ; под ред. К. Аймермахера, Ф. Бомсдорфа. – М. : АИРО-XX, 2000. – С. 17–38.

304. Маркузе Г. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества / Г. Маркузе ; пер. с англ., послесл., примеч. А. А. Юдина ; сост., предисл. В. Ю. Кузнецова. – М. : АСТ, 2002. – 527 с.

305. Бодріяр Ж. В тіні мовчазної більшості / Ж. Бодріяр // «І» (незалежний культурологічний часопис). – 2002. – № 25. – С. 78.

306. Кроливецкая И. Е. Процессы ремифологизации массового сознания в современном российском обществе : автореф. дис. канд. филос. наук : 09.00.11 / Кроливецкая Ирина Евгеньевна. – зерноград, 2010. – 19 с.

307. Філософія політики : підручник / Авт.-упоряд. : В. П. Андрущенко та ін. – К. : Знання України, 2003. – 400 с.

308. Kennedy E. «Ideology» from Destutt De Tracy to Marx / Kennedy E. // Journal of the History of Ideas. – 1979. – Vol. 40, № 3. – P. 353–368.

309. Михальченко М. І. Ідеологія / М. І. Михальченко // Соціальна філософія: Короткий Енциклопедичний Словник. – Київ-Харків : Рубікон, 1997. – 400 с.

310. Політологія : підручник для вищих навчальних закладів / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2004. – 528 с.

311. Миклашук І. М. Державотворча ідеологія як чинник демократичного розвитку України / І. М. Миклашук // Політичний менеджмент. – 2009. – № 5. – С. 63–72.

312. Лага В. А. Ідеологічний фактор сучасного політичного та партійного розвитку України ; автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.02 / Віктор Андрійович Лага. – О. : Одес. нац. юрид. акад. – 2006. – 17 с.

313. Павленко Ю. О. Антропологічні виміри ідеології ; автореф. дис. канд. філос. н. : 09.00.04 / Павленко Юрій Олександрович. – К. : Національний педуніверситет імені М. П. Драгоманова, 2010. – 21 с.

314. Риженко Є. С. Інтегративна ідеологія як мобілізаційний фактор процесів державотворення / Є. С. Риженко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2006. – № 76–79. – С. 62–64.

315. Шайгородський Ю. Ідеологія і міфологія в символічному світі політики / Ю. Шайгородський // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2008. – 152 с.

316. Шохов А. Сознание: инструкция пользователя / А. Шохов. – Одеса : ВМВ, 2009. – 464 с.

317. Денисюк С. Г. Комунікативний потенціал політичної ідеології / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Серія 22. – Вип. 7. – С. 100–105.

318. Єдиний реєстр громадських формувань. – 12.12.2011. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/parties>. – Назва з екрану.

319. Поліщук І. Політико-культурний фактор в електоральному процесі перехідного суспільства / І. Поліщук. – Режим доступу : http://www.democracy.kiev.ua/publications/collections/conference_2006/Polischuk.pdf. – Назва з екрану.

320. Балоба має намір розширити електоральне поле для Ющенка // Главред. – 2008. – 20 лютого. – С. 18.

321. Bell D. The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties / Bell D. – N. Y. : Free Press, 2000. – 416 p.

322. Bell D. The cultural contradictions of capitalism / Bell D. – N. Y. : Basic Books, 1976.

323. Ортега-и-Гассет Х. Человек и люди / Х. Ортега-и-Гассет. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/gas_chel/04.Php. – Название с экрана.

324. Мангейм К. Идеология и утопия / Мангейм К. – Режим доступа: http://www.krotovhttp://ww.info/libr_min/m/merkury/manheim0.html. – Название с экрана.

325. Жижек С. Возвышенный Объект Идеологии / Жижек С. – М. : ХЖ, 1999. – 234 с.
326. Григорян Г. П. О средствах коммуникации и судьбах человечества в поп-философии Маршалла Маклюэна / Г. Григорян // Вопросы философии. – 1972. – № 10. – С. 6.
327. Григорян Г. Загадочная неустрашимость идеологии / Г. Григорян // 21-й ВЕК. – 2010. – № 4 (16). – С. 35.
328. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Барт Р. – М. : Прогресс, 1994. – С. 72–130.
329. Рикёр П. Герменевтика. Этика. Политика / Рикёр П. – М. : КАМІ, 1995. – 160 с.
330. Жижек С. «Аватар»: стратегии политкорректной идеологии / Жижек С. // Русский журнал. – Режим доступа : <http://www.russ.ru/Mirovaya-rovestka /Avatar-strategii-politkor-rektnoj-ideologii>. – Название с экрана.
331. Нжде Г. Открытые письма армянской интеллигенции / Нжде Г. – Режим доступа: <http://nzhdeh.narod.ru/Ineligents.html>. – Название с экрана.
332. Dascal M. Transparency in scientific communication: from Leibniz's dream to today reality. / M. Dascal // Studies in Communication Sciences. – 2003. – 3(1): 1–26. – Mode of access : <http://www.tau.ac.il/humanities/philos/dascal/publications.html>. – Title from the screen.
333. Кара-Мурза С. Г. Идеология и мать её наука / С. Г. Кара-Мурза. – М. : Алгоритм, 2002. – 256 с.
334. Зорков Н. Инфотейнмент на российском телевидении / Н. Зорков // RELGA : научно-культурологический журнал. – 01.12.2005. – № 19 (121). – Режим доступа : <http://www.relga.ru>. – Название с экрана.
335. Разлогов К. Глобальная и/или массовая? / К. Разлогов // Общественные науки и современность. – 2003. – № 2. – С. 155.
336. Сергеев А. Стратегии научной популяризации в России / Сергеев А. – Режим доступа: <http://humanism.al.ru/ru/articles.phtml?num=000418>. – Название с экрана.

337. Потураєв М. Р. Консенсусний потенціал політичної комунікації в умовах ідеологічного плюралізму : автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Потураєв М. Р. – Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет. – 2005. – 20 с.

338. Потураєв Н.Р. Коммуникативный потенциал СМИ в политической системе современного общества / Н. Р. Потураев // Грані. – 2005. – № 1. – С. 122–125.

339. Денисюк С. Г. Структурно-функціональний аналіз політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Наукові праці МАУП. – К. : МАУП, 2012. – № 5. – С. 67.

340. Денисюк С. Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Політологічний вісник. – К. : ІНТАС, 2011. – Вип. 56. – С. 352–359.

341. Остапенко М. А. Політичний плюралізм: багатогранність змісту / М. А. Остапенко // Політичний менеджмент : науковий журнал. – К., 2011. – № 6 (51). – С. 29–36.

342. Остапенко М. Ідеологічний плюралізм: проблема необхідності розвитку і збереження цілісності демократичного суспільства / М. Остапенко // Політичний менеджмент : науковий журнал. – К., 2011. – Вип. 21. – С. 8–22.

343. Каинова Т. В. Дискурсивно-семиотический подход к адаптации транснациональной рекламы : автореф. дисс. канд. филол. наук : 10.02.19 / Каинова Татьяна Викторовна / Ставрополь, 2002. – 23 с.

344. Потураєв М. Р. Консенсус як фактор стабільного політичного розвитку / М. Р. Потураєв // Грані. – 2005. – № 2. – С. 130–133.

345. Круглова Н. В. Виртуальность и реальность толерантности / Н. В. Круглова // Виртуальное пространство культуры. Материалы научной конференции 11–13 апреля 2000 г. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2000. – С. 18–21.

346. Іщенко Ю. Умови можливості толерантності в античності / Ю. Іщенко // Філософська думка. – 2001. – № 3. – С. 115–142.

347. Толерантность / Общ. ред. М. П. Мchedлова. – М. : Республика, 2004. – 416 с.

348. Хомяков М. Б. Толерантность как социокультурная проблема / М. Б. Хомяков // Сборник Зимней Школы Молодых Учёных [Толерантность и ненасилие: теория и международный опыт]. – Екатеринбург, 2000. Ч. 2. – Екатеринбург : Вост. Лит. – 468 с.

349. Малинова О. Ю. Джон Стюарт Милль: нации, государства и прогресс человечества! / Малинова О. Ю. // Либеральный национализм (середина XIX начало XX века). – М. : РЖ Русанова, 2000. – 254 с.

350. Перцев А. В. Современный миропорядок и философия толерантности / А. В. Перцев // Философские и лингвокультурологические проблемы толерантности : коллективная монография / отв. ред. Н. А. Купина и М. Б. Хомяков. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2005. – 542 с.

351. Скрипкина Т. П. Доверие и толерантность: существуют ли границы? / Т. П. Скрипкина // Межкультурный диалог: исследования и практика. – М. : Центр СМИ МГУ, 2004. – С. 47–55.

352. Соловйов Е. Ю. Толерантність як новоевропейська універсальність / Е. Ю. Соловйов // Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. – К. : Політ. думка, 1997. – С. 99.

353. Тищенко Ю. А. Генезис феномену толерантності: від філософської категорії до політичного чинника у сфері міжетнічних відносин / Ю. А. Тищенко // Стратегічні пріоритети : науково-аналіт. щокв. зб. / Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2007. – № 4(5), 2007. – С. 62–68.

354. Алексеева Т. А. Справедливость. Морально-политическая философия Джона Роулса / Алексеева Т. А. – М. : ИФРАН, 1992. – 388 с.

355. Хабермас Ю. Расколотый Запад / Ю. Хабермас ; пер. с нем. О. И. Величко и Е. Л. Петренко. – М. : Весь мир, 2008. – 192 с.

356. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий / Ю. Хабермас // Социологические исследования. – 2006. – № 1. – С. 45–53.

357. Капустин Б. Г. Идеология и политика в посткоммунистической России / Капустин Б. Г. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 136 с.
358. Капустин Б. Г. К понятию политического насилия / Б. Г. Капустин // Полис, 2003. – № 6. – С. 6–26.
359. Капустин Б. Г. Моральный выбор в политике / Б. Г. Капустин. – М. : Издательство МГУ, 2004. – 596 с.
360. Грей Дж. Толерантность: постлиберальная перспектива / Дж. Грей // Поминки по просвещению: Политика и культура на закате современности ; пер. с англ. под общей ред. Г. В. Каменской. – М. : Праксис, 2003. – 368 с.
361. Аверьянов Ю. И. Политология : энциклопедический словарь / Аверьянов Ю. И. – М. : Академия, 1993. – 324 с.
362. Ключник И. В. Формирование толерантности молодежи в современных условиях : автореф. дис. канд. социол. наук : 22.00.08 / Ключник Ирина Валерьевна : Белгород, 2005. – 19 с.
363. Ключник И. В. Толерантность и компаративность в контексте философского дискурса / И. В. Ключник // Россия – Запад – Восток: компаративные проблемы современной философии. Философская антропология. – 2004. – Режим доступа : <http://anthropology.ru/ru/texts/k1yuchnikyrussia12.html>. – Название с экрана.
364. Лекторский В. А. О толерантности, плюрализме и критицизме / В. А. Лекторский // Вопросы философии, 1997. – № 11. – С. 46–54.
365. Романенко Л. М. Лики российской толерантности (размышления участницы симпозиума) / Л. М. Романенко // Полис, 2002. – № 6. – С. 180.
366. Скворцов Л. В. Толерантность иллюзия или средство спасения? / Скворцов Л. В. // Октябрь. Публицистика и очерки. – М., 1997. – № 3. – С. 138–155.
367. Фопель К. Сплочённость и толерантность в группе / Фопель К. – СПб. : Триада, 2006. – 304 с.

368. Шестопал Е. Б. Проблемы изучения политической терпимости / Е. Б. Шестопал // Межкультурный диалог: исследования и практика. – М. : Центр СМИ МГУ, 2004. – С. 131–140.
369. Marcuse H. Repressive Tolerance / H. Marcuse // A Critique of Pure Tolerance. By Robert Paul Wolff, Barrington Moore, Jr., and Herbert Marcuse. – Boston : Beacon Press, 1969. – 123 p.
370. Ролз Дж. Теория справедливости / Ролз Дж. – Новосибирск : Изд-во НГУ, 1995. – 536 с.
371. Kymlicka W. Introduction! / W. Kymlicka // The Rights of Minority Cultures. Ed. by Will Kymlicka. – Oxford : University Press, 2000. – P. 56–57.
372. Kymlicka W. Can Liberal Pluralism Be Exported? / Kymlicka W. – Oxford : University Press, New York, 2001. – 176 p.
373. Уолтцер М. О терпимости. Лекции по этике, политике и экономике / М. Уолтцер ; пер. с англ. И. Мюртер. – М. : Дом интеллектуальной книги, 2000. – 160 с.
374. Benhabib S. The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era / Benhabib S. – Princeton (N.Y.). 2002.
375. Ильинская С. Г. Толерантность как категория политической теории : дис... канд. полит. н. : 23.00.02. / Ильинская Светлана Геннадьевна. – М. : Институт философии РАН, 2006. – 210 с.
376. Тищенко Ю. А. Генезис феномену толерантності: від філософської категорії до політичного чинника у сфері міжетнічних відносин / Ю. А. Тищенко // Стратегічні пріоритети : науково-аналіт. щокв. зб. / Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2007. – № 4(5) , 2007. – С. 62–68.
377. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
378. Асмолов А. Г. О смыслах понятия «толерантность» / А. Г. Асмолов, Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова // Век толерантности. – М. : МГУ, 2001. – № 1. – С. 8–18.

379. Мацковский М. Толерантность как объект социологического исследования / М. Мацковский // Век толерантности. – М. : МГУ, 2001. – № 3. – Режим доступа : www.tolerance.ru. – Название с экрана.

380. Денисюк С. Г. Політична комунікація як чинник розв'язання міжнародних конфліктів / С. Г. Денисюк // Гілея : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 50 (№ 8). – С. 690–695.

381. Политическая наука : словарь-справочник. сост. проф. пол. наук Санжаревский И. И. – Издание 3-е, испр. и доп. – Тамбов, 2010. – Режим доступа: <http://www.polit-gloss.narod.ru>. – Название с экрана.

382. Денисовский Г. М. Политическая толерантность в реформируемом российском обществе второй половины 90-х годов / Денисовский Г. М., Козырева П. М. – М. : Центр общечеловеческих ценностей, 2002. – 112 с.

383. Schmitt C. La notion de politique / Schmitt C. – Paris, 1931. – 187 p.

384. Рейтинги политической толерантности. – 22.10.2009. – Режим доступа: <http://www.ipu.org/dem-e/idd/report09.pdf>. – Название с экрана.

385. Круглова Н. В. Конфликтность и толерантность: становление толерантных отношений в обществе / Н. В. Круглова // Толерантность и интолерантность в современном обществе: Восток-Запад : материалы международной научно-практической конференции. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2008. – С. 23.

386. Дубко Е. Л. Политическая этика / Дубко Е. Л. – М. : Академический проект, 2005. – 719 с.

387. Савич І. О. Особливості прояву політичної толерантності в сучасних крос-культурних відносинах / І. О. Савич // Третя міжнародна науково-практична конференція : Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми. – 27.04.2010. – С. 45.

388. Денисюк С. Г. Толерантність в просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення / С. Г. Дени-

сюк // Політичний менеджмент. – Київ : Український центр політичного менеджменту, 2011. – Вип. 102. – С. 20–29.

389. Горбачёв М. С. Перестройка и новое мышление для нашей страна и для всего мира / Горбачёв М. С. – М. : ИПЛ, 1988. – 272 с.

390. Сахно О. Що таке люстрація? З досвіду країн колишнього соцтабору / О. Сахно // ГО «Люстрація». – 2.05.2009. – Режим доступу: <http://www.lustration.org.ua>. – Назва з екрану.

391. Аберкромби Н. Идеология / Н. Аберкромби, С. Хилл, Тернер С. Брайан // Социологический словарь. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1997. – С. 406.

392. Никитин Е. П. От идеологии к методологии / Е. П. Никитин // Вопросы философии. – 1998. – № 10. – С. 77–87.

393. Корнієнко В. О. Ідеал-ідеологія: тандем чи патологія в суспільстві? / В. О. Корнієнко // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Том 18. : Політичні науки. – К., 2000. – С. 55-60.

394. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В. С. Крисаченка. – К. : НІСД, 2004. – 656 с.

395. Волков О. М. Політична ідеологія: ретроспективний аналіз та принципи функціонування в сучасній Україні / Волков О. М. – К. : Стилос, 1999. – 168 с.

396. Конституція України. – К., 1997. – С. 7.

397. Головаха Е. И. Социальное безумие / Головаха Е. И., Панина Н. В. – К. : Абрис, 1994. – 168 с.

398. Сімченко Г. В. Ідеологічне конструювання як засіб легітимації суспільного порядку / Г. В. Сімченко // Людина – світ – культура : матеріали Міжнародної наукової конференції» (20–21 квітня 2004 року, Київ). – К., 2004. – С. 447.

399. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України : монографія / Ситник Г. П. – К. : Вид-во НАДУ, 2004. – 408 с.

400. Заблоцький В. П. Соціальні функції ідеології (аспект суспільних трансформацій) / В. П. Заблоцький // Проблеми розвитку соціологічної теорії : наукові доповіді і повідомлення першої Всеукраїнської соціологічної конференції / Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України; М. О. Шульга (наук. ред.) та ін. – К., 2001. – С. 128–132.

401. Журавський В. С. Політична еліта України: теорія і практика трансформації / В. С. Журавський, О. Ю. Кучеренко, М. І. Михальченко. – К. : Логос, 1999. – 264 с.

402. Воропаєва Т. С. Українці та росіяни в контексті ментальних ідентифікаційних характеристик / Т. С. Воропаєва // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. – № 12 (199), том 2, Ч. 1, 2010. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Sots/2010_12_2/15.pdf. – Назва з екрану.

403. Проблеми теорії ментальності / М. В. Попович, І. В. Кисляковська, Н. Б. Вяткіна та ін. – К. : Наукова думка, 2006. – 403 с.

404. Грабовська І. Проблеми засад дослідження українського менталітету та національного характеру / І. Грабовська // Сучасність. – 1998. – № 15. – С. 58–70.

405. Кримський С. Ментальність / С. Кримський, В. Заблоцький // Філософський енциклопедичний словник. – К. : Абрис, 2002. – 743 с.

406. Денисюк С. Г. Соціетальний капітал політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Гілея : збірник наукових праць. – К. : Вид-во НП імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 60. – С. 345–349.

407. Минченко Е. Н. Универсальные избирательные технологии и страновая специфика: опыт российских политических консультантов / Минченко Е. Н., Студеникин Н. В. – М. : Русская панорама, 2004. – 80 с.

408. Гнатюк Я. С. Український кордоцентризм у конфлікті міфологій та інтерпретацій : монографія / Гнатюк Я. С. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2010. – 184 с.

409. Стражний О. Українська ментальність як чинник успіху / О. Стражний // Персонал. – 2009. – № 2(304). – Режим доступу: <http://www.personal-plus.net/304/4300.html>. – Назва з екрану.
410. Тимошенко – знову лідер симпатій українців // Українська правда. – 18.10.2011. – Режим доступу : <http://forum.pravda.com.ua/read.php?2,21129026>. – Назва з екрану.
411. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
412. Новиков А. А. О парадоксах идеала / А. А. Новиков // Идеал, утопия и критическая рефлексия. – М. : РОССПЭН, 1996. – С. 136–155.
413. Черткова Е. Л. Об идолах и идеалах / Е. Л. Черткова // Э. В. Ильенков: Личность и творчество. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 272 с.
414. Бабкин В. Д. Народ и власть. Опыт системного исследования воззрений М. Е. Салтыкова-Щедрина / Бабкин В. Д., Селиванов В. Н. – К. : Манускрипт, 1996. – 448 с.
415. Бебик В. Наша политическая культура / В. Бебик // Политологические чтения. – 1992. – № 1. – С. 45.
416. Проскуріна О. Політична культура і соціальна дійсність / О. Проскуріна // Нова політика. – 2000. – № 2. – С. 63–65.
417. Основы политологии (наука о политике). – К. : УкрНИИНТИ, 1991. – 146 с.
418. Цимбалістий Б. Політична культура українців / Б. Цимбалістий // Сучасність. – 1994. – № 3. – С. 94–105.
419. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / Бебик В. М., Головатий М. Ф., Ребкало В. А. – К. : А.Л.Д., 1996. – 112 с.
420. Гаджиев К. С. Политическая наука / Гаджиев К. С. – М. : Логос, 1995. – 544 с.
421. Головаха Е. Особенности политического сознания: амбивалентность общества и личности / Е. Головаха // Политологические чтения: украинско-канадский ежеквартальник. – 1992. – № 1. – С. 24.

422. Мертон Р. К. Социальная структура и аномия / Р. К. Мертон ; пер. с фр. Е. А. Самарской // Социология преступности (Современные буржуазные теории). – М. : Прогресс, 1966. – С. 299–313.
423. Нагорна Л. П. Політична культура українського народу / Нагорна Л. П. – К. : Вища школа, 1998. – 345 с.
424. Parsons T. The Evolution of Societies / Parsons T. // American Sociological Review. – Vol. 29. – No. 3. (Jun., 1964). – NJ : Prentice Hall. – P. 339–357.
425. Краус В. Нігілізм сьогодні, або терплячість світової історії / Краус В. – К. : Основи, 1994. – 24 с.
426. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д. А. Леонтьев // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 15–26.
427. Столович Л. Н. Красота. Добро. Истина : очерк истории эстетической аксиологии / Столович Л. Н. – М. : Республика, 1994. – 464 с.
428. Дробницкий О. Г. Ценность / О. Г. Дробницкий // Философский энциклопедический словарь. – М. : Наука, 1989. – С. 25–40.
429. Корнієнко В. О. Еволюція політичного ідеалу (від плюралізму до синтезуючої єдності) : монографія / Корнієнко В. О. – Вінниця : Універсум-Вінниця, 1996. – 274 с.
430. Values and Value Orientations in the Theory of Action / Kluckhohn C. In T. Parsons and E. A. Shils, Toward a General Theory of Action. – Cambridge, MA : Harvard University Press. – 1961. – P. 9.
431. Lee D. Valuing the self. What we can learn from other cultural [Text] / Lee D. – Prospect Heights : Waveland Press, 1986. – P. 28–41.
432. Rogers C. R. Toward a modern approach to values: the valuing process in the mature person [Text] / C. R. Rogers // J. Abn. Soc. Psychol., 1964. – № 2. – P. 68.
433. Каган Н. С. Философская теория ценностей / Каган Н. С. – СПб. : ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.

434. Томас У. Методологические заметки / Томас У., Знанецкий Ф. // Американская социологическая мысль. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1994. – С. 349.
435. Малахов В. А. Культура и человеческая целостность / Малахов В. А. – К. : Наукова думка, 1989. – 120 с.
436. Шпрангер Э. Два вида психологии / Шпрангер Э. // Хрестоматия по истории психологии. Период открытого кризиса (начало 10-х годов – середина 30-х годов XX в.) / Под ред. П. Я. Гальперина, А. Н. Ждан. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – 365 с.
437. Витгенштейн Л. Логико-философский трактат (1921) / Витгенштейн Л. Философские работы. – Часть 1. – М. : Гнозис, 1994. – С. 1–74.
438. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции / Д. А. Леонтьев // Вопросы философии. – 1996. – № 4. – С. 16.
439. Иванько Л. И. Ценностно-нормативные механизмы регуляции. Культурная деятельность: опыт социологического исследования / Иванько Л. И. ; отв. ред. Л. Н. Коган. – М. : Наука, 1981. – С. 150–151.
440. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Дюркгейм Э. ; пер. с фр., составление, послесловие и примечания А. Б. Гофмана. – М. : Канон, 1995. – 352 с.
441. Дюркгейм Э. Об общественном разделении труда / Дюркгейм Э. – М. : Канон, 1996. – 365 с.
442. Юлдашев Л. Г. Новые горизонты теоретической социологии / Л. Г. Юлдашев // Социологические исследования. – 2000. – № 8. – С. 144–150.
443. Краус В. Нигилизм и идеалы / Краус В. – М. : Радуга, 1994. – 256 с.
444. Мудрагей Н. С. Идеал – проблема выбора, или Воля к разуму / Н. С. Мудрагей // Вопросы философии. – 1995. – № 9. – С. 43–53.
445. Фрейд З. Введение в психоанализ : Лекции / З. Фрейд. – М. : Наука, 1989. – 456 с.

446. Inglehart R. The silent revolution in Europe: intergenerational change in post-industrial societies / R. Inglehart // American Political Science Review. – P. 991–1017.

447. Reich A. The greening of America / Reich A. – New York : Random House, 1970. – 399 p.

448. 125-я глава «Книги Мертвых», вторая оправдательная речь умершего ; пер. И. М. Дьяконова // Поэзия и проза Древнего Востока. – М. : Художественная литература, 1973. – С. 72–73.

449. Філософія : навчальний посібник / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, І. В. Бойченко, В. П. Розумний. – К. : Вікар, 1997. – 584 с.

450. Денисюк С. Г. Идеали в структурі політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Нова парадигма : журнал наукових праць. – Вип. 102. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 164–172.

451. Краус В. Нігілізм сьогодні, або терплячість світової історії / Краус В. ; перекл. з нім. М. Павлюка. – К. : Основи, 1994. – 124 с.

452. Кант И. Критика чистого разума / Кант И. ; перевод Н. Лосского, сверен и отредактирован Ц. Арзаканяном и М. Иткиным. – М. : Мысль, 1994. – 591 с.

453. Ларцев В. Особистість у структурі суспільства: як досягти взаємовідповідності? / В. Ларцев // Людина і політика. – Київ : Поліс-К, 2001. – № 5(17). – С. 73–85.

454. Бородай Ю. М. Теологические истоки категорического императива Канта / Ю. М. Бородай // Этика Канта и современность. – Рига : Авотс, 1989. – С. 178–195.

455. Вдовина И. С. Французский персонализм (1932–1982) : Учеб. пособие для филос. фак. ун-тов / Вдовина И. С. – М. : Высш. шк., 1990. – 151 с.

456. Фромм Э. Иметь или быть? / Фромм Э. – М. : Прогресс, 1990. – 238 с.

457. Тирарер Ж. Сверхчеловеческий коммунизм (Письмо к немецкому читателю) / Ж. Тирарер // Дугин А. Основы геополитики. – М. : АРКТОГЕЯ-центр, 2000. – 928 с.

458. Нойманн Э. Глубинная психология и новая этика. Человек мистический / Э. Нойманн ; пер. В. М. Донец, научн. ред и послесл. В. В. Зеленский. – СПб. : Академический проект, 1999. – 206 с.
459. Wessen R. G. State systems. International pluralism, politics and culture / Wessen R. G. – New York : Free Press, 1978.
460. Ferkiss V. The future of technological civilization / Ferkiss V. – New York : George Braziller, 1990. – 268 p.
461. Канак Ф. Людська екзистенція за умов перехідного стану буття / Ф. Канак // Філософсько-антропологічні читання. – К. : СтилоС, 1997. – С. 31–49.
462. Мудрагей Н. С. Идеал – проблема выбора, или Воля к разуму / Н. С. Мудрагей // Вопросы философии. – 1995. – № 9. – С. 43–53.
463. Демократия: конфликтность и толерантность / Под ред. В. С. Рахманина. – Воронеж : Воронежский госуниверситет, 2002. – 402 с.
464. Бова А. Довіра до соціальних інститутів: крос-національні зіставлення / А. Бова // Соціальна психологія. – 2004. – № 2 (4). – С. 90–99.
465. Сукачов В. В. Політична довіра як складова соціального капіталу громадянського суспільства 2005 р. ; автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.01 / В. В. Сукачов; Дніпропетр. нац. ун-т. – Д., 2005. – 17 с.
466. Сукачов В. В. Довіра як проблема політичної науки / В. В. Сукачов // Грані. – 2004. – № 2 (34). – С. 124–128.
467. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию / Фукуяма Ф. – М. : АСТ : АСТ МОСКВА : ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 730 с.
468. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка ; пер. с англ.; под ред. В. А. Ядова. – М. : Аспект-Пресс, 1996. – 416 с.
469. Джонсон Д. Екзистенціальні аспекти довіри / Д. Джонсон, А. Мельников // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 1. – С. 78–92.

470. Семенюра М. Майдан та перспектива нових лідерів довіри / М. Семенюра // Українська правда. – 27.10.2009. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/11/27/4343419>. – Назва з екрану.

471. Дослідження рівня довіри громадян України до демократичних інституцій, органів влади. // Дослідження Інституту соціології НАН України. – 2.06.2011. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor22/01.htm>. – Назва з екрану.

472. Рейтинг Януковича скотився до 10 % // Фонд демократичні ініціативи. – 18.10.2011. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/ua/publications/etc/gkorkgojworgjo>. – Назва з екрану.

473. Опитування: підтримка опозиційних політиків зросла // Центр Розумкова. – 19.10.2011. – Режим доступу : http://www.uceps.org/ukr/news.php?news_id=380. – Назва з екрану.

474. Лідери народного доверия // Хай Вей. – 26.11.2009. – Режим доступу : <http://h.ua/story/240625>. – Назва з екрану.

475. Популярність лідерів президентських перегонів має регіональний характер // NEWSru.ua Україна. – 8.08.2009. – Режим доступу : <http://www.newsru.ua/ukraine/08aug2009/region.html>. – Назва з екрану.

476. Спиноза Б. Сочинения / Спиноза Б. ; в 2-х томах. Т. 1. ; вступительная статья К. А. Сергеева. – Изд. 2-е. – СПб. : Наука, 1999. – 489 с.

477. Газнюк Л. Філософські етюди екзистенціально-соматичного буття: монографія / Л. Газнюк. – К. : ПАРАПАН, 2006. – 368 с.

478. Кузнецова Е. Н. Психологические особенности проявления страхов у педагогов и врачей на уровне структур обыденного сознания : дис. канд психол. наук: 19.00.01 / Кузнецова Е. Н. – Ставрополь : Ставропольский государственный ун-т, 2003. – 217 с.

479. Чернавский А. Ф. Системное исследование страха : автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.01 / А. Ф. Чернавский. – Екатеринбург, 2008. – 27 с.

480. Tillich P. The Protestant era / Tillich P. – Chicago : The University of Chicago Press, Chicago: The University Of Chicago Press, 1957. – 243 p.

481. Herbert L. Matthews: The Education of a Correspondent / Herbert L. – New York : Harcourt, Brace & Company, 1946. – 550 p.
482. Мэй Р. Смысл тревоги / Мэй Р. ; пер. М. И. Завалова и А. Ю. Сибуриной. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2011. – 416 с.
483. Ebon M. The Soviet Propaganda machine / Ebon M. – New York : McGraw-Hill, 1987.
484. Cousins N. Modern man is obsolete / N. Cousins // New York : The Viking press, 1945. – 59 p.
485. Яхно О. Украина Януковича: стабильность как форма кризиса / О. Яхно // Українська правда. – 21 января 2011. – Режим доступа : http://www.pravda.com.ua/rus/articles/2011/01/21/5813361/view_print. – Назва з екрану.
486. Тарасенко Д. Европу объединяет страх перед Россией? / Д. Тарасенко // Литовський кур'єр. – № 38 (865). – 2011. – Режим доступа : <http://www.kurier.lt/?> – Название с экрана.
487. Аристотель. Никомахова этика / Аристотель. Сочинения в 4-х т. – Т.4. – М. : Мысль, 1983. – С. 141–142.
488. Бергсон А. Смех / Бергсон А. – М. : Искусство, 1992. – 127 с.
489. Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному / З. Фрейд // Я и Оно: Сочинения. – М. : ЭКСМО-пресс. – 1998. – 1037 с.
490. Карасев Л. В. Антитеза смеха / Л. В. Карасев // Человек. – 1993. – № 2. – С. 12–31.
491. Карасев Л. В. Мифология смеха / Л. В. Карасев // Вопросы философии. – 1991. – № 7. – С. 68–86.
492. Schuts Ch. S. Political Humor: from Aristophans to San Ervin / Schuts Ch. S. – Cranbery, N.Y., 1977.
493. Brandes S. H. Peaceful Protest: Spanish Political Humor in a Time of Crisis / S. H. Brandes // Western Folklore. – Berkeley, California, 1977. – V. 36. – № 4. – P. 331–149.
494. Zijderveld A.C. The Sociology of Humor and Laughter / A.C. Zijderveld // Current Sociology. – 1983. – Vol. 31. – № 3. – P. 49.

495. Самохіна В. О. Гумор у політиці (на матеріалі промов Б. Обама) / В. О. Самохіна, К. І. Ластовка // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2010. – № 897. – Вип. 62. – С. 114–120.
496. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Почепцов Г. Г. – К. : Київ. ун-т, 1999. – 308 с.
497. Дмитриев А. В. Социология юмора: Очерки / Дмитриев А. В. – М. : РАН, Отд. философии, социологии, психологии и права, 1996. – 214 с.
498. Дмитриев А. В. Юмор / А. В. Дмитриев // Политическая энциклопедия. – В 2-х т. – Нац. обществ.-науч. фонд; Рук. проекта Г.Ю. Семигин. – М. : Мысль. – 2000. – Т. 2. – С. 660.
499. Вся правда про Сергія Тігіпка. – Режим доступу : <http://blog.vanya.com.ua/archives/category/humor>. – Назва з екрану.
500. Юлия Тимошенко, новый ролик [Відеофільм]. – Режим доступу : www.youtube.com/watch?v=p-QFWA23jXE. – Название с экрана.
501. Creative Boutique BEST VIDEO [Відеофільм]. – Режим доступу : www.youtube.com/user/CreativeBoutique1#g/c/271DE519F49C67E8. – Назва з екрану.
502. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / Кара-Мурза С. – М. : Эксмо. – 2009. – 864 с.
503. Конопелько Н. Юмор в политической рекламе / Н. Конопелько. – 24.02.2010. – Режим доступу : <http://communications.kiev.ua/ru/publikacii/view/15738>. – Назва з екрану.
504. Денисюк С. Г. Гумор як політико-комунікативна технологія / С. Г. Денисюк // Політологічний вісник. – Київ: «ІНТАС», 2011. – Вип. 57. – С. 76-81.
505. Денисюк С. Г. Виміри ефективності політичної комунікації в системі «влада–громадяни» / С. Г. Денисюк // Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Харків : 2012. – Вип. 1 (11). – С. 259–267.

506. Luntz F. Words that work. It's not what you say, it's what people hear / Luntz F. – New York : Hyperion, 2008. – 325 p.

507. Почепцов Г. Коммуникации между властью и обществом: новые пути / Г. Почепцов. – 21.04.2011.– Режим доступа: <http://www.fundgp.com/ru/events>. – Назва з екрану.

508. Wirthlin D. The greatest communicator. What Ronald Reagan taught me about politics, leadership, and life / Wirthlin D. – New York : Hoboken, 2004. – 224 p.

509. Westen D. The political brain. The role of emotion in deciding the fate of the nation / Westen D. – New York : Public Affairs Press, 2007. – P. 280.

510. Почепцов Г. Г. Инжиниринг будущего. Лекции по стратегическому и форсайтным исследованиям / Почепцов Г. Г. – К. : Альтер-прес, 2010. – 304 с.

511. Почепцов Г. Інформаційні складові виборчої кампанії / Г. Почепцов // Медіапросвіта. – 25.09.2011. – Режим доступу : <http://www.mediaosvita.com.ua/material/3463>. – Назва з екрану.

512. Maltese J. A. Spin control. The White House Office of communication and the management of presidential news / Maltese J. A. – Chapel Hill : The University of North Carolina, 1992. – 541 p.

513. Kumar M. J. Managing the president's message. The White House communication operation / Kumar M. J. – Baltimore, 2007. – P. 90–91.

514. Білоусов С. А. Об'єктивна основа і суб'єктивні фактори електорального вибору населення в умовах суспільства, що трансформується (на матеріалах Південно-Східного регіону України) ; автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 – Політичні інститути і процеси / Сергій Анатолійович Білоусов. – К. : НАН України. Ін-т держави і права імені В. М. Корецького, 2002. – 19 с.

515. Вознесенська О. Політичний текст і електоральна поведінка населення / О. Вознесенська // Соціальна психологія. – 2004. – № 5 (7). – С. 79–89.

516. Бортніков В. І. Політична участь громадян України в умовах демократичного транзиту: автореф. дис. д-ра політ. наук: 23.00.02 /

В. І. Бортніков. – К. : НАН України. Ін-т держави і права імені В. М. Корецького, 2008. – 35 с.

517. Моделі політичної комунікації: політичні партії та громадянське суспільство / Ю. Тищенко, П. Байор, М. Товт, С. Горобчишина; Укр. незалеж. центр політ. досліджень – К. : Агентство «Україна», 2010. – 148 с.

518. Северинюк В. М. Політична поведінка: проблеми теорії та методології : монографія / В. М. Северинюк. – Київ; Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2009. – 432 с.

519. Черкашин К. В. Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональних зрізах : автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / К. В. Черкашин. – Сімферополь : Тавр. нац. ун-т ім. В. І. Вернадського, 2005. – 19 с.

520. Выборы в посткоммунистических обществах : проблемно-тематический сборник / Отв. ред. и сост. Е.Ю. Мелешкина. – М. : ИНИОН РАН, 2000. – 157 с.

521. Денисюк С. Г. Електоральна реакція як показник ефективності політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Питання політології. – Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – Харків : 2012. – № 985. – Вип. 20. – С. 157–161.

522. Денисюк С. Г. Політико-комунікаційний процес: ефективність та обмеження прийняття рішень в умовах демократичного розвитку / С. Г. Денисюк // Освіта регіону. – К. : Університет «Україна», 2011. – Вип. 4. – С. 371–377.

523. Разуваєва О. О. Моделі впливу засобів масової інформації на масову політичну свідомість / О. О. Разуваєва // Наукові записки Інституту журналістики. – Том 18. – 2005. – Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=180>. – Назва з екрану.

524. Никифоренко Н. Роль ЗМІ у політичній комунікації під час президентської кампанії 2009 року в Україні / Н. Никифоренко // Грани. – № 4 (72). – 2010. – С. 106–111.

525. Медведчук М. Інтернет-технології як інструмент формування іміджу кандидата під час виборчих кампаній / М. Медведчук // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К. : Вип. 18. – 2009. – С. 281–287.

526. Щербаков О. Використання Інтернету у виборчих кампаніях кандидатів у президенти України / О. Щербаков // Сучасна українська політика: політики і політологи про неї. – К. : Випуск 20. – 2009. – С. 203–213.

527. Абрамов В. Блоги кандидатів: «белка», чтиво и лжецы / Абрамов В., Моисеенко Н. – Режим доступа : <http://vybory2010.segodnya.ua/vnews/14097266.html>. – Название с экрана.

528. Гоббс Т. Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковного і цивільного / Т. Гоббс // Избранные произведения. В 2 т. – М. : Мысль, 1964. – Т. 2. – 731 с.

529. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре : трактаты / Руссо Ж. Ж. ; пер. с фр. – М. : КАНОН-пресс, 1998. – 416 с.

530. Маркс К. Экономико-философские рукописи 1844 года / К. Маркс // Социология. – М. : КАНОН-пресс-Ц, 2000. – 380 с.

531. Гугнін Е. Феномен політичного відчуження в сучасному українському суспільстві / Е. Гугнін, О. Шевелева // Соціальна перспектива і регіональний розвиток. – 2010. – Вип. 4. – С. 48–49.

532. Політологія для вчителя: навч. посібник для студ. педагогічних ВНЗ / за заг. ред.: К.О. Ващенко, В.О. Корнієнка. – К. : Вид-во імені М.П. Драгоманова, 2011. – 406 с.

533. Денисюк С. Г. Політичне відчуження: антипод чи складова політичної комунікації? / С. Г. Денисюк // Сучасна українська політика : науковий вісник. – К. : Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2012. – № 26. – С. 72–77.

534. Васютинський В. Про особливості електорального само визначення громадян України / В. Васютинський // Українські варіанти. – 1998. – № 1. – С. 37–41.

535. Каневский А. С. Причины политического абсентеизма / А. С. Каневский // Політологічний вісник. Зб-к наукових праць. – К. : Інтас, 2011. – Вип. 52. – С. 143.
536. Ермишин К. Референдум: вопрос, что дышло? / Ермишин К. – Режим доступа : <http://archive.svoboda.org/programs/rt/2003/rt070103.asp>. – Название с экрана.
537. Динаміка виборчих орієнтацій громадян України. – 10.02.2011. – Режим доступу : http://razumkov.org.ua/ukr/news.php?news_id=366. – Назва з екрану.
538. Рудь Б. Украинцы не смогут высказать своё «фе» / Б. Рудь. – Режим доступа : <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2011/11/22/259812>. – 22.11.2011. – Название с экрана.
539. Downs A. An Economic Theory of Democracy / A. Downs. – New York : Harper and Row, 1957. – P. 28.
540. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Мертон Р. – М. : АСТ, 2006. – 873 с.
541. Закон України про вибори народних депутатів України від 17.11.2011 № 4061-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>. – Назва з екрану.
542. Денисюк С. Г. Технології оптимізації політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Сучасність, наука, час. Взаємодія та взаємовплив ; матеріали п'ятої всеукраїнської науково-практичної конференції 25–27 листопада 2008. – К. : ТК Меганом, 2008. – С. 32–35.
543. Корнієнко В. О. Прикладні політичні технології / В. О. Корнієнко // Прикладна політологія : навч. посіб. / За ред. В. П. Горбатенка. – К. : Академія, 2008. – 472 с.
544. Рудакевич О. М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід : монографія / Рудакевич О. М. – Тернопіль : ТНЕУ, вид-во «Економічна думка», 2010. – 456 с.
545. Варзар І. М. Політична етнологія як наука : монографія / І. М. Варзар. – К. : Школяр, 1994. – 224 с.
546. Денисюк С. Г. Імідж політичного лідера в контексті розвитку української політичної культури: особливості формування та механіз-

ми реалізації : автореф. дис. канд. політ. наук : 23.00.03 / Денисюк Світлана Георгіївна. – К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2007. – 19 с.

547. Денисюк С. Г. Гендерні аспекти формування іміджу політичного лідера / С. Г. Денисюк // Політичний менеджмент. – 2007. – № 2 (23). – С. 54.

548. Воеводина Л. Н. Социальный миф как способ конструирования реальности / Л. Н. Воеводина // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – М. : Московский государственный университет культуры и искусств, 2006. – С. 22–26.

549. Persson T. Political Economics: Explaining Economic Policy / Persson T., Tabellini G. – Cambridge, MA : MIT Press, 2000. – 533 p.

550. Acemoglu, D. Economic Origins of Dictatorship and Democracy / Acemoglu D., Robinson J. A. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 416 p.

551. Шиян А. А. Оптимальное управление в иерархических социально-экономических системах (теоретические основы социальных технологий) / Шиян А. А. – Винница : ВИРЕУ, 2002. – 214 с.

552. Acemoglu D. Introduction to Modern Economic Growth / Acemoglu D. – Princeton : Princeton University Press, 2009. – 1072 p.

553. Mas-Collel A. Microeconomic Theory / A. Mas-Collel, M. D. Whinston, J. R. Green. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 977 p.

554. Микроэкономический анализ несовершенных рынков / В. Бусыгин, Е. Желободько, С. Коковин, А. Цыплаков. – Новосибирск : ЭФ НГУ, 2000. – 264 с.

555. Денисюк С. Г. Засоби масової інформації як трансформаційний чинник сучасної політичної комунікації / С. Г. Денисюк // Науковий часопис : журнал наукових праць. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 5. – С. 118–123.

Наукове видання

Денисюк Світлана Георгіївна

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ВИМІРИ
ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Монографія

Редактор С. Малішевська

Оригінал-макет підготовлено автором

Підписано до друку 13.06.2012 р.
Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Друк різнографічний. Ум. др. Арк. 22,64
Наклад 300 (1-й запуск 1–100) прим. Зам № 2012-080

Вінницький національний технічний університет,
КІВЦ ВНТУ,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-85-32.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано у Вінницькому національному технічному університеті,
в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі,
21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,
ВНТУ, ГНК, к. 114.
Тел. (0432) 59-81-59
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.